

IPARI JOGVÉDELLEM

KÖZLEMÉNYEK A MUNKÁSBIZTOSÍTÁS, A KOLLEKTIVSZERZŐDÉSEK, A MUNKÁSOK ÉS MUNKAADÓK SZERVEZKEDÉSE, A MUNKÁSVÉDELLEM, AZ IPARI TULAJDON, AZ IPARIGAZGATÁS, A KARTELLÜGY ÉS A VASUTI JOG KÖRÉBŐL.

SZERKESZTI: DR. LÁNCZI JENŐ

TÁRSSZERKESZTŐ: DR. KADOSA MARCEL

Hansabund.

Írta: Dr. Varró István.

A Hansabundot a nagy német gazdasági haladásnak mértföldjelzői közé kell sorozni. Az emberi szolidaritás megnyilvánulásának ez a példaképe oly impozáns, akár csak pl. maga a német vegyi ipar, vagy az Abbe-alapítás vagy a német szakszervezeti mozgalom.

Megalakulásának az oka az agrárizmus túltengése és túlkapásai. Ez bírta oly nagyarányú egyesülésre a német ipar és kereskedelem egészét. Régen volt már az az idő, amidőn a Németbirodalomban az agrár lakosság volt a túlnyomó. Bár akkor sokan hangsúlyozták, hogy ez örökké így fog maradni, akár csak pl. ma, nálunk, mégis az utolsó népszámlálás azt mutatja, hogy az agrár lakosság ma már alig egyharmada a német összlakosságnak. A mezőgazdaság távolról sem tudja fedezni a birodalom élelmiszerszükségletét. Ezt a szükséges behozatalt az ipar és kereskedelem fedezi. A vidéki, mezőgazda lakosság 40 %-a adóköteles, míg a városi, iparos lakosságnak 60 %-a. A porosz állam 1907-ben a városi lakosságtól 169 millió márka jövedelmi adót, a mezei lakosságtól pedig csak 54 milliót vett be.

Egyenes adókból Poroszország ipartól és kereskedelemtől több mint háromszor annyi adót vesz be, mint a földművelő lakosságtól. A mezőgazdaság az óriási népesedési többletet ellátni, eltartani nem tudja. A kivándorlás az egyetlen út, amelyre a lakosság plusát terelni tudja, míg az ipar és kereskedelem már is jobban gondoskodik a lakosságszaporulatról.

Az olyan birodalomban, amelyben a mezőgazdaság, dacára kitűnő intenzitásának, a lakosságnak csak egyharmadát, az ipar és kereskedelem pedig annak több mint felét foglalkoztatja, ott, ahol az egyenes adóknak egynegyedét fizeti a mezőgazdaság, ellenben háromnegyedét az ipar és kereskedelem, ott a politika nem uralhatja örökké a nagybirtokosokat. Ott be kellett látni az iparos világnak, hogy végre tenni kell valamit. És tettek is.

Aki 1909 június 12-én jelen volt azon az emlékeztető gyűlésen, amelyen a Hansabund megalakult, olyan elementáris kitörését láthatta a lelkesedésnek, amilyen csak világtörténeti jelentőségű pillanatokban szokott eldőrdülni.

A szövetség megalakult, a lelkesedés heve helyet adott a köznapi szorgos munkának, amelyet azonban a szilárd alapon álló Hansabund most már komolyan irányít.

Fő irányító-eszméi körülbelül a következők:

A Hansabund abból indul ki, hogy a modern állam csak úgy virulhat, ha gazdasági politikájának vezéreszméje és szilárd alapja minden foglalkozási ág egyenjogúságának elve. Ezért tehát igyekeznek odahatni, hogy a Németbirodalomban ipar és kereskedelem gazdasági jelentősége alapján az őt megillető egyenjogúságot nyerjen úgy a törvényhozásban, mint pedig az állami igazgatásban. Odatörekszik, hogy az ipar és kereskedelem jogos érdekei nemcsak a törvények és rendeletek meghozása, azaz kibocsátása alkalmával, hanem azoknak végrehajtásakor is figyelembe jöjjenek. Oda igyekeznek továbbá hatni, hogy az egészséges fejlődés és a külföldhöz való viszonyra nézve egyaránt káros egyoldalú agrárius demagóg irány megtöressék.

Ezen alapelveinek keresztülvitelében a Hansabundot az az általános gondolat vezérli, hogy esetleg felmerülő ellentétek alkalmával a nemzeti érdekeket kell feltétlenül minden ipari érdek elé helyezni.

Kizárólag azokat az érdekeket támogatja és védi, amelyek közös érdekei iparnak és kereskedelemnek.

A Hansabund tehát nem politikai párt, mert tagjai bármely politikai irányzathoz tartozhatnak, hanem gazdasági egyesülés, amelynek politikai programját fentebb vázoltuk.

Ami tevékenységének részleteit illeti, a Hansabund felemeli szavát és a cselekvés terére lép az *állami életben*, ha különös kedvezményben részesül valamely kereseti ág anélkül, hogy azt a közjó kívánatossá tenné. Követeli minden alkalommal, hogy szabad mozgás biztosíttassék kereskedelemnek és iparnak, hogy szükségtelen rendeletekkel állami és közigazgatási hatóságok beavatkozásaikkal mozgásában ne akadályozzák. Harcol azért az elvért, hogy a polgári egyenjogúság érdekében minden állami állás kizárólag a pályázók személyes rátermettsége és minősítésére való tekintettel töltsék be. Követeli uton-utfélen a közigazgatás egyszerűsítését, a községi önkormányzat önállósítását és függetlenítését.

A *pénzügyi politika* terén főirányelve az állami terhek igazságos megosztása valamennyi keresetág közt. (Emlékeztető magatartása a Reichsfinanzreform alkalmából). A *közlekedésügyi politikában* követelményei a vízi és szárazföldi útvonalak alapos javítása és kibővítése, a bel- és külföldi vasúti, posta és táviró-díjszabásoknak a jogosult érdekeknek megfelelő mérés-klése.

A *kereskedelmi és ipari politika* körébe eső kívánásai a következők: Kereskedelmi szerződések kö-

tésénél azt követeli, hogy a mezőgazdasági és ipari érdekek igazságosan mérlegeltesse, miért is oda hat, hogy a kebelében egyesített érdekkörök véleménye idejekorán meghallgattassék. Figyelmet fordít az egészséges kiviteli politikára is.

A *szociálpolitika* terén oly törvényhozást követel, amely tekintettel van úgy munkás, mint munkaadó közös jogosult igényeire és nem bürokratikus, amely tekintettel van az állam versenyképességére a világpiaccon. Mivelhogy a Hansabund iparnak és kereskedelemnek csak közös érdekeit szolgálja, egyes kereseti ágak külön követeléseit, nevezetesen alkalmazott és munkaadóit figyelembe nem veszi.

Végül nagy súlyt fektet a Hansabund arra, hogy ipar és kereskedelem jelentőségét illetően a lakosság széles rétegeiben világosság terjesztessék. És mindezek — és ez a fődolog — nemcsak jelszavak. Mindez valóra váltatik. Mindez akarát, szent, komoly akarát.

A Hansabund megalapítói eleve tisztában voltak avval, hogy működésüknek nem lesz máról holnapra látszatja. Másfél esztendő múlt el megalapítása óta és bajosan lehetne ma azt állítani, hogy a Hansabund már is, íme, ezt és amazt a kézzel fogható eredményt érte el. Csak azt lehet megállapítani, hogy nagy munkát végzett. Eddig főmunkássága a szervezés terén tapasztalható, mind szélesebb és mélyebb a falanx, melyet felőlel és szorosabbá válik az összekapcsoltak összetartozandósága. A pompásan szerkesztett röpiratok és kommunikék milliói lepik el a nagy német birodalmat és szemlátomást terjed, mélyed a Hansa prestigeze. A legkisebb esemény sem kerüli el figyelmét, legyen az akár lokális, akár országos, akár birodalmi érdeket érintő. Megmozdul a laperdő, eleinte csak sugog, majd sistereg, végül dübörög és üvölt a közvélemény. A német iparos és kereskedő lassan ébrednek, de ha egyszer teljesen talpára állott, beláthatatlan perspektívák nyílnak meg a ma még sok tekintetben mesterségesen visszazoritott Németbirodalom számára.

És mi a tanulság mindebből Magyarországra? Nem sok élelméjűség kell hozzá, hogy mindenki levonhassa a maga számára.

A főváros szociálpolitikája.

Írta: dr. Sidó Zoltán, székesfőv. s.-fogalmazó.

Budapest főváros közigazgatása az elmúlt évtized folyamán csaknem észrevétlenül egy új ággal bővült: a szociálpolitikával. A lakosság alacsonyabb kereseti viszonyok között élő rétegei a gazdaságilag erősebbekkel folytatott küzdelmükben ezideig édes-kevés segítségre találtak azokban az életviszonyokban, amelyek a községi hatósági tevékenység rendelkezése alá tartoznak. Az egyes községi pártok ugyan általánosságban mindig eléggé fogadkoztak, hogy a „lakosság széles rétegei” javán készek munkálkodni, sőt néhol egy-egy konkrét intézmény is volt a választási programokra írva: történni azonban alig láttunk valamit a demokratia párt megerősödése előtt. Ez a párt volt a főváros életében az első, mely a gyengébb gazdasági helyzetű lakosság védelmére szolgáló intézmény tervszerű kiépítését nemcsak felvette programjába, de azok megvalósításért kemény küzdelmet is folytatott.

Ennek a szociálpolitikai tevékenységnek az irányát és eredményeit vizsgálva, abban arra a feltűnő jelenségre kell bukkanunk, hogy az nem a városi üzemek munkásain kezdődött meg, sőt ezek még ma sem részesülnek kellő figyelemben, noha a német és angol

városok e téren igen szép tevékenységet fejtenek ki, ami a városbeli magántőke alkalmazásában álló munkás-ság életviszonyaira is javító hatást gyakorolt. Hogy nálunk e téren mi sem történt, annak oka abban rejlik, hogy a községi üzemek átvétele első sorban pénzügyi érdekekhez fűződött és a tanács, hogy csak a jövedelmezőséget és új vállalatok megváltásának lehetőségét ne csökkentse, az üzemek munkásságát a régi magánvállalkozók által létesített viszonyok között tartotta meg. Taktikai és pénzügyi okok okozták tehát e hiányát a főváros szociálpolitikájának, továbbá annak a distinciónak a hiánya, hogy közüzemeknél a városnak le kell mondania arról a jövedelemről, amelyet a magánvállalkozás a munkások megrövidítése árán szerez magának és csak a vállalkozó által még ezenfelül elért jövedelemre tarthat a város igényt.

A nagy szociálpolitikai alkotások között a lakásügyi intézmények voltak azok, amelyek létesítésére először került sor. A lakásügy egyáltalában az a szociális kérdés, amely a hatósági beavatkozást mindenütt elég korán vonta maga után és nálunk is több évtizedes múltra tekinthet vissza a lakások zsúfoltságának megszüntetésére irányuló törekvés. Hogy ennek a törekvésnek azelőtt semmi sikere sem volt, annak oka az általános tartós lakáshiányban keresendő, amely a zsúfoltság megszüntetését lehetetlenné tette a megfelelő számú üres lakás hiányában, amelybe a zsúfolt lakásokból kilakoltatottak elhelyezkedhetnek. Ez a pozitív lakásügyi alkotás a hatósági kislakások építésével szintén az elmúlt évtized eredménye. Ismeretes dolog, hogy e lakások bérbeadása önköltségen történik, amit az állandó adómentesség feltételül az 1908. évi XLVIII. t.c. 12. §-a is előír. Mint mindenütt úgy nálunk is kölcsönpénzből fedezi a város ez építkezéseket, minthogy pedig a lakások béreibe természetesen a kölcsön törlesztése és kamatai is bennfoglaltatnak, a fentartás és kezelés költségein kívül a városra nézve nem jelent ez az akció egyebet, mint a kölcsön közvetítését a pénztézetektől az illető lakások lakói részére. Megmarad e mellett természetesen a kockázat, amely azonban a bérek alacsonyága következtében csaknem elesik, mivel a lakók érdekében áll, hogy az olcsóbb lakásban megmaradhassanak és a pontatlan fizetés által magukra vont felmondás következtében ne tegyék ki magukat a jóval drágább magánbérházban való lakás kényszerűségének. Nem is tesz ki a néha méltányosságból megengedett fizetési halasztás folytán kint levő hátralékos összeg 100 koronánál sohasem többet. A ma használatban álló lakások összes száma 2501. Ez a szám azonban még mindig nem csökkentette eléggé a házbérek magasságát, ami annak a következménye, hogy a legutóbbi évtized folyamán a fővárosból a környező falvakba kiköltözött családok a magas közlekedési költség miatt legnagyobb részt visszaözoñlenek a fővárosba és elfogelják a hatósági kislakásokba költözöttek által üresen hagyott lakásokat. Am ez az állapot még hosszabb ideig fog így tartani, ezért szerény nézetem szerint nincs helye a zsúfoltság megszüntetésére teendő lakásrendőri intézkedések további halogatásának, annál kevésbé, mert a vidékről való beözoñlés a fővárosba oly nagy és oly tartós hogy a kellő számú lakás hiánya címén még évtizedek múlva sem volnánk abban a helyzetben, hogy a zsúfoltságon segítsünk.

A lakáspolitikán kívül, amely elég szerencsésen kerül a főváros szociálpolitikai alkotásai között időrendben első helyre, most már nem szabad a fővárosnak egy másik elsőrendű fontosságú társadalmi problémának, a munkanélküliség enyhítésének kérdését elodáznia. Erre nézve a székesfőváros polgármesterének, dr. Bárczy Istvánnak az elmúlt év végén a költségvetés: előterjesztése alkalmával mondott beszédében azt az

ígéretet találjuk, hogy a tanács e kérdéssel legközelebb foglalkozni fog. És noha a napilapok ellenkező közleményei ellenére ki kell jelentenünk, hogy ez irányban még semminemű hivatalos állásfoglalás nem történt, hinni szeretjük, hogy ebben a nagyfontosságú kérdésben sem valami apró és csekély körben ható intézmény létesítését fogja a tanács és a közgyűlés elhatározni, hanem a kérdés jelentőségéhez kéne az egyetlen megfelelő rendezésre, a munkanélküliség esetére való biztosítás behozatalára fogja magát rászánni.

Ehhez a két főintézményhez, amely egyúttal irányát is megszabja a főváros szociálpolitikájának, számos kisebb körre terjedő intézmény kapcsolódott és van létesítőben, hogy csak az újabbak közül említsünk néhányat a hatósági eselkedőzvetítő, a hatósági jogvédő és tudakozó intézet*), a napközi otthoni és az iskolánővér] intézmény. A lakáspolitikát még a munkások kerteknek és a lakók hatósági segítségére! létesített fogyasztó szövetkezeteinek kell sürgősen kiegészítenie.

A szociálpolitikai hatású, de más közigazgatási ágakba tartozó intézmények között nagyfontosságú a közlelemzés terén a községi kenyérgyár létesítése, mely azt a célját, hogy a kenyér árának leszállítását város-szerte elérje, be is töltötte. Az adózás igazságosabb alapokra fektetését célzó intézmény az üres telkek és az ingatlanok értékelkedésének megadóztatása, mely azonban még máig is függőben van.

Ezekből láthatjuk, hogy a kisebb keresettel bíró lakosság védelmére még elég kevés intézményt létesített a főváros és ilyenmő berendezései sorából még számos fontos intézmény hiányzik, viszont tekintve az új korszak uralmának rövidségét meg lehetünk elégedve az elért eredménnyel és ha a törvényhatósági bizottság a megkezdett útról le nem tér, remélhetjük, hogy rövid idő alatt pótolhatjuk elődeink mulasztásait.

Bal eset-kártalanítás a bányauzemben.

Írta: *Dr. mindszei Lichtenberg Pál.*

Az 1907. évi XIX. t.-c. előidézte nagy változások a munkásbaleseti jog terén több irányban bizonytalanságot eredményeztek. A törvény majdnem négy éves életbenléte után elmélkedve megállapítható, hogy a bányamunkások voltak azok, kiknek sorsa a legbizonytalanabbá vált. A munkaadó, a társládai szervezet és a kerületi pénztárak, mint képzelhető kártalanításra köteles alanyok közötti hézagokon a bányamunkás kártérítési igénye szétfoszlott.

Az 1907. évi XIX. t.-c. életbeléptével a felsőbírósnál a bányamunkás kártérítési keresete elutasított hosszú ideig, a törvény nem szerencsés konstrukciója miatt, mely a bányamunkást biztosításra kötelezettek minősíti, de egyidejűleg őt a biztosításból – túlzás nélkül mondható – kizárja. Mi sem volt tehát természetesebb, mint hogy a törvény generalizáló rendelkezése alapján a bíró is generalizált és a bányamunkás kivételes helyzetét csak ott fedezte fel, hogy a keresetét nem hatáskör hiányából vetette vissza, hanem érdemben utasította el és a perköltségeket kölcsönösen megszüntette. Ennek a formális megkülönböztetésnek megvolt a lényegre az a jótékony hatása, hogy felszínen tartotta az eltérést, mely még a legra-

*) A főváros a szegényjogon való perlés gyökeres reformját tervezi, mely egész új alapokon (kerületenként) rendezné ezt a fontos ügyet. Az ügyre visszatérünk. (A szerk.)

dikálisabb felfogás mellett sem volt észre nem vehető. Ez a lényeges eltérés nem a kártérítésre köteles alanyban kulminál, hanem abban, hogy míg a törvény által statuált alany az ipari alkalmazottnak nyújtja és nyújtani köteles a törvény által meghatározott kártalanítást, a törvény alapján kártalanítási alanynak a bíróság által felvett társláda azt a kártalanítást nem nyújtja. A helyzet tehát az volt, hogy a bányamunkásnak viszonya munkaadójához ugyanaz volt, mint a biztosításra köteles más alkalmazottaké – eddig a pontig azonban a két helyzet teljesen ellentétes volt. Midőn tehát a Curia megkezdte az eltérést azon álláspontjától, nem tett egyebet – *causa data, causa non secuta* – elvonta azt a juttatást a munkaadótól, melyet az, minthogy az 1907. évi XIX. t.-cikknek megfelelő társépítárról nem gondoskodott, ki nem érdemelt.

A Curia irányváltozása annak az örökéletű szabálynak a visszhangja volt, hogy *summum jus summa injuria* és hogy az *inter partes jus* nem *ius generalis*. A *ius generalis*: a bányauzemben alkalmazott is biztosított; az *inter partes jus* az – és ez az igaz –: nem biztosított, mert az az alany, amelynél biztosítva kellene lennie, de *facto* nem biztosította, arra – *in dubio mitius* – köteles nem lévén. A múlt felett, mert ismétlem, ez a bírói álláspont ma már a múlté, gondolkodva, érthetetlen, hogy felsőbíróságunk miként térhetett ki azon köztudomású tény elől, hogy a bányauzemeknek csekély hányada gondoskodik alkalmazottjai biztosításáról – megfelelő mértékben – társládák keretében. A praktikus oldalát pedig vizsgálva a múlt helyzetnek, nagyon kétséges, vajjon perújítással orvosolható-e a bírói gyakorlatban megnyilvánult jogi felfogás. Azoknak a felpereseknek tehát, akik ezen kritikus időben érvényesítették igényeiket, aligha marad és jut más osztályrész, mint az a dicsőség, hogy az ő roncsaikon épült ki – az áthidalás után a mai helyes joggyakorlat.

Az átmeneten, mely a mostani helyzethez vezetett, meglátszott felsőbíróságunk idegenkedése a korábbi jogállapot, a veszélyes üzem, jogszabályának visszaállításától. Es meglátszott az az éleslátás, hogy a visszatérés a korábbi állapothoz a szankcionálása egy – bármint fogjuk is fel a kérdést – törvénynyel, de mindenesetre törvényhozói intencióval ellenkező tényleges állapotnak. így magyarázható meg, hogy a bányauzem kártérítési pereknek az 1907. évi XIX. t.-c. alapján történt elbírálását nem követte közvetlenül a veszélyes üzem, az objektív felelősség jogszabályának az alkalmazása. Megelőzte ezt annak az ideiglenes segítségnek az előhívása, mely abban állott, hogy a bányamunkással szemben elejtett a sok hányattatáson keresztülment 82. §. Kimondotta a Curia, hogy a bányamunkás követelhet munkaadójától kártérítést, ha gondatlanság forog fenn, még ha ez a gondatlanság nem is a 81-82. §§. konkrét gondatlansága, mondhatnám renitencia, hanem bármilyen irányú gondatlanság is, és teheti ezt nemcsak, ha ez a generalis gondatlanság jogerős büntetőbírói ítélettel megállapítást nyert, hanem a gondatlanságnak – jelentéktelen volta miatt büntetőbírói beavatkozásra alkalmatlan mértéke mellett is.

A munkásbaleseti perek múltja megmutatta már egyszer, hogy ebből a szabályból az átlépés az objektív felelősség szabályára könnyű. Ez az ut tehát már egyengetve volt. Nem csodálható tehát, ha ma már a bányauzem alkalmazott kártalanítási joga a korábbi állapot – értve ez alatt az 1907 július 1. előtti állapotot – szabályai szerint bíraltatik el, vagyis annak a kérdésnek az elbírálásánál, hogy kitől, milyen ese-

tekben és feltételek mellett és mily mértékben követelhet a bányüzemben balesetet szenvedett alkalmazott vagy annak igényjogosultja kártalanítást, a korábbi az 1907 július 1. előtti állapot szabályai szerint bírálandó el.

A bírói gyakorlattal egyidejűleg folyik azonban a mozgalom annak az eléréséhez, hogy a „modern kor igényeinek” megfelelő társládák felállítására kényszeríttessenek a munkaadók és munkások.

Nem férhet kétség ahhoz, hogy a jelenlegi bírói álláspont, mely gyakorlati célokat is szolgál, karöltve ezzel a mozgalommal, meg fogja szüntetni az évtizedek mulasztását és jogszabály fogja – elkésetten – kimondani, hogy bányüzem-fentartók kötelesek az 1907. évi XIX. t.-cikkben előírt kártalanítást nyújtó társládákat fentartani, vagy bár ennek indoka aligha lehet, ha a különválasztás megtörtént, a hatóság által jóváhagyott esetekben az alkalmazottaknak az 1907. évi XIX. t.-c.-ben felállított alanyról való biztosításáról gondoskodni.

A röviden fejtegetett kérdésnek van még egy oldala, mely figyelemre méltó. Az 1907. évi XIX. t.-c. gyökeresen átalakította az üzemfentartóknak, a munkaadóknak szavatossági biztosítását magánintézeteknél. Ennek tárgya maradt továbbra is a régi: az üzemfentartóknak harmadik személyekkel szembeni szavatossága és a munkaadónak az 1907. évi XIX. t.-c.-ben fentartott szavatossága az O. M. B. P.-ral és az alkalmazottakkal szemben. Ez a szavatosság, a munkaadónak az a szavatossága, mely ma megvan alkalmazottjaival szemben, az 1907. évi XIX. t.-c.-hez idomított

szavatossági biztosítási intézmény keretében elhelyezést nem nyerhet, diskutabilis tarifa mellett. Ez a szavatosság, mely ma terheli a bányüzem munkaadóját, nem alkalmas a magánbiztosításra; az érvényben levő szavatossági biztosítási szerződések erre a szavatosságra ki sem terjednek. Beállott tehát az a helyzet, hogy iparunk egy oly ága, melynél a szavatossági biztosítás elmaradhatlan szükséglet biztosítás nélkül áll. Hogy ez mit jelent, tudja mindenki, aki a szavatossági biztosításról csak sejti, hogy micsoda. És ezen az állapoton változtatni mindaddig nem lehet, míg a bányüzem fentartójának munkaadói szavatossága az 1907. évi XIX. t.-cikkhez idomított szavatossági biztosítási intézmény kereteiben elhelyezhető nem lesz. Ez az állapot pedig csak akkor fog bekövetkezni, midőn a biztosítási kötelezettséget a bányüzemre is épp úgy jogszabály, félreérthetetlen jogszabály fogja kimondani – akár társ-, akár kerületi pénztárak keretében – mint az egyéb üzemekre. Csak akkor lehet szó vállalható kockázatról és fizethető díjakról, ha a szavatosság előfeltételei és mértéke épp úgy szabályozva lesznek itt, mint másutt.

Ezen röviden érintett kérdések vetődnek felszínre a jelenlegi irányzat láttára. A kérdések fontossága a megoldást és annak sürgősségét parancsolólag írják elő. Itt is, mint minden téren, sokat, – talán mindent – várhatunk az érdekelt körök komoly, céltudatos igyekezetétől és munkájától. Megnyugvásul szolgálhat, hogy a jelenlegi állapot tűrhetetlen és hogy a közös cél a külsőleg ellentétes érdekeket egyesíteni és közös munkára csoportosítani alkalmas.

SZEMLE.

Munkásbiztosítás.

Rovatvezető : dr. Halász Frigyes,

az Országos munkásbetegségélyező és balesetbiztosító-pénztár fogalmazója.

A zilahi ker. pénztár autonómiáját az állami munkásbiztosító hivatal a közgyűlési kiküldöttek választása körül elkövetett szabálytalanságok miatt felfüggesztette. Értesülésünk szerint az állami hivatal nem az országos pénztárt bízta meg a zilahi pénztár ügyeinek vitelével, hanem a zilahi főjegyzőt?!

A gyulai kerületi pénztár orvosügye. Az orvoskérdés végleges rendezésére irányuló tárgyalások során egy pénztárnál került a sor *végleges szakításra*: a gyulai pénztárnál. A pénztári orvosok a békési fiókszövetségre bízták a tárgyalásokat, a fiókszövetség pedig egy ötös bizottságot küldött ki a megegyezés létesítésére. Az ötös bizottság két tagja nem volt pénztári orvos, a másik három meg igen jómódú ember, akik egyáltalán nem szorulnak rá a pénztár által juttatott jövedelemre. Egyébként ez a helyzet az egész vármegyében, mert 1908-ban, amikor a megegyezés szintén a szövetség útján jött létre, a kb. 6–7000 tagot 41 orvos között osztották meg, aminek az lett a következménye, hogy a pénztári praxis anyagi szempontból alig jelentett részükre valamit, tehát nem fejlődött ki bennük semmiféle, közösség érzete a pénztári intézmény iránt, amit az orvosi szolgálat ellen halomszámra beadott panaszok is világosan igazolnak.

A megegyezés megghiúsulásának ez a tulajdon-

képeni háttere. A közvetlen ok pedig az volt, hogy a tárgyaló ötös bizottság *törvénybe ütköző* feltételeket kívánt a megegyezésbe bevételni, és pedig a következőket: *pénztári orvos csak orvosszövetségi tag lehet, az orvosszövetség kötelekébe nem tartozó orvosokat a pénztár azonnal bocsássa el, a megüresedett állások csak az orvosszövetség hozzájárulásával és csakis az orvosszövetség által delegált orvossal tölthetők be.*

A kerületi és az országos pénztár a béke érdekében minden elképzelhető engedményre hajlandóknak nyilatkoztak. Hajlandók voltak elejteni a végleges szerződést, hajlandók voltak elejteni az orvosok nyugdíj-kötelezettségét, szóval mindazt, amit a tárgyaló-bizottság kifogásolt. A bizottság azonban törhetetlenül ragaszkodott feltételeihez, és így a hat ízben folytatott tárgyalások eredménytelenek maradtak. A pénztár még hat hétig várakozó állápontra helyezkedett, minthogy azonban kitűnt, hogy az orvosok nem a megegyezést keresik, hanem jelszavak után mennek, kénytelen volt a pénztár a kérdést új orvosok letelepítésével megoldani, hacsak nem akarta átlenül bevárni a pénztár csődjét. A 41 kis fizetésű állás helyébe 14 nagyobb orvosi körzetet szervezett. Ezeknek taglétszáma 600 és 1000 közt mozog, tehát az az orvos, aki pénztári állását egzisztenciája alapjának tekinti, teljes mértékben meg tud a követelményeknek felelni, minthogy fizetése is akkora, hogy nem szorul egyéb fixumokra (városi, községi stb. orvosi állások). A pénztár azonkívül 4 rendelőintézetet is létesített, Csabán, Gyulán, Orosházán és Szarvason, ami szintén egyik alapfeltétele a

pénztári tagok helyes ellátásának. A 14 állás közül 12 már be van töltve, egyet helyettesítéssel lát még el ez idő szerint a pénztár.

Az állásukat veszített régi pénztári orvosok érdekében kétségbeesett mentési kísérletek folynak, amennyiben tömegesen gyártatnak a panaszok az új orvosok ellen, s ezzel kapcsolatban az „Országos Orvosszövetség” nem kér kevesebbet, mint hogy az állami hivatal törvénytelen fegyverekkel siessen a szövetség segítségére és helyezze vissza állásaikba a régi orvosokat.

A panaszokra úgy az országos pénztár, mint az állami munkásbiztosítási hivatal véletlenül egyidejűleg, de mindegyik külön-külön és a másiktól függetlenül vizsgálatot tartott. Az országos pénztár vizsgálata azt mutatta, hogy a panaszok alaptalanok s túlnyomó részben mesterségesen, célzatosan készültek, – az orvosi szolgálat a gyulai pénztárnál kifogásra nem ad okot. Ez lehet csak az állami munkásbiztosítási hivatal vizsgálatának eredménye is.

Az orvosok és a pénztár háborúja tehát eldöntöttnek tekinthető, anélkül, hogy a tagok jogos igényei sinylették volna meg ezt a harcot.

Az ipartestületek a novelláért. Az Ipartestületek Országos Szövetsége állandó bizottságot küldött ki legutóbb a munkásbiztosítás terén tapasztalható sérelmek orvoslása és a mai törvényes rend megfelelő megváltoztatása érdekében. Ez a bizottság a napokban tartotta első ülését Gelléri Mór szövetségi társelnök elnökele alatt. A bizottság elsősorban a megalakulásra nézve intézkedett s elnöknek Sziklai Zsigmond budapesti építőmestert, előadónak Pálffy Dánielt, a szegedi ipartestület elnökét, jegyzővé pedig dr. Dóczi Sámuel választotta meg. Azután Pálffy Dániel indítványára elhatározták, hogy az ország összes ipartestületeit demonstráló gyűlések tartására hívják fel. Felkéri őket, hogy ezekből a gyűlésekből kifolyólag alakítsanak mindenütt külön bizottságot a munkásbiztosítási sérelmek és óhajok szemmel tartására és küldjenek ki egy-egy bizottsági tagot a központi bizottságban való képviselés céljából. Kérjék fel küldöttségileg az illető kerület országgyűlési képviselőjét, hogy foglalozzék a munkásbiztosítás kérdésével és tegyen meg mindent arra nézve, hogy a másfél év óta készülő novella képviselőházi tárgyalás alá vétessék. Vonják be a mozgalomba a kereskedőket is és gondoskodjanak a sajtó kellő informálásáról.

A vállalati betegsegélyző pénztárak szövetsége. A Gyáriparosok Országos Szövetségének évi jelentéséből, mely most jelent meg, közöljük a következőket:

A vállalati pénztáraknak a Magyar Gyáriparosok Országos Szövetsége kebelében már 1907. évben megalakult köteléke a múlt évben reorganizációját határozta el oly értelemben, hogy a vállalati betegsegélyző pénztárak érdekképviselője kiemeltessék a Magyar Gyáriparosok Szövetségének szervezetéből és teljesen önállósíttatván, kiterjeszhető legyen azokra az érdekcsoportokra is, amelyek nem tartozván a Gy. O. Sz. kötelékébe, eddig e törekvésektől távol maradtak.

A pénztárak kötelékének ily értelemben való újjászervezését a múlt évi november 20-án megtartott rendkívüli közgyűlés helyeselte, és miután a reorganizáció által a kötelékbe eddig be nem lépett vállalati pénztárak csatlakozása is biztosítható lesz, a munkásbetegsegélyezés terén a gyári vállalatok szempontjából megoldásra váró feladatoknak az eddiginél még intenzívebb tevékenységet fog szentelhetni.

Az említett közgyűlésen elfogadott alapszabályok szerint a szövetség céljai:

a) hogy a munkásbiztosítási törvényhozás tökéletesítése és a betegsegélyezés minél intenzívebb kereszttüvelére szolgáló törekvések összpontosítását elősegítse és a szükségesnek mutakozó reformokat előkészítse ;

b) hogy a vállalati betegsegélyző pénztárak közös érdekeit képviselje, mivégből a vállalati betegsegélyző pénztárak körében tett tapasztalásokat gyűjti, a törvény által elrendelt munkásbiztosítási választásoknál a vállalati pénztárak együttes szervezkedését biztosítsa;

c) hogy a munkásbiztosítási törvénynek a gyáriparra kiterjedő intézkedéseit azok egységes és összehangzatos alkalmazása szempontjából ellenőrizze s viszont a vállalati pénztárak ügyvitele és a vezetésükre vonatkozó eljárás körül a szükséges egyöntetűséget honosítsa meg;

d) hogy a gyártulajdonosok irányában a munkásbiztosítási ügy körében felmerülő igényeknek (orvosok, gyógyszerárakkal való szerződési viszony stb.) kielégítésére törekedjék;

e) hogy a vállalati pénztárak kezelésének központosítása céljából létesített helyi érdekeltségek között bensőbb kapcsolatot teremtsen, illetőleg ily helyi érdekeltségek létesítését és szervezését a mutakozó szükség szerint előmozdítsa;

f) hogy a gyártulajdonosoknak vállalati betegsegélyző pénztárak létesítése és fentartása körül útbiztosításokat nyújtson és idevonatkozó törekvéseiket támogassa.

A vállalati pénztárak szövetségének új alapszabályai a kormányhoz jóváhagyás végett már fölterjesztettek és a szövetség ügyvezetősége már megindította az előmunkálatokat arra nézve, hogy a hazánkban fennálló összes vállalati betegsegélyző pénztárak a szövetség tagjaiként belépjenek, illetőleg hogy az eddigi tagok köre kiegészíttessék ama vállalati pénztárakkal, amelyek eddig még nem tömörültek az egyébként részükről is rokonszenvükkel kísért érdekképviselőbe. E törekvések – amint értesülünk – már is kedvező eredménnyel jártak, amennyiben a Budapesten fennálló gépgyári vállalati pénztárak kötelékének összes tagjai – mintegy 10 nagy gépgyári betegsegélyző pénztár, köztük: a magy. kir. állami vasgyárak, a Ganz-féle vasöntöde és gépgyár részvénytársaság stb. – máris azt határozták, hogy a szövetségbe be fognak lépni.

Kétségtelennek tartjuk, hogy az új szövetség mihamar meg fogja valósítani azt a célt, hogy az összes vállalati betegsegélyző pénztárak, immár egy közös és erélyes tevékenységre képesített érdekképviselővel bírnak, aminek jelentőségét már az az egyetlen körülmény is bizonyítja, hogy a hazánkban fennálló 82 vállalati betegsegélyző pénztárban közel 300.000 munkás van betegség ellen biztosítva, ami a taglétszámnak Ve-od részét teszi, sőt ha azt is számításba vesszük, hogy a kerületi pénztáraknál biztosított munkáslétszámban 2%-os, illetőleg 3%-os betegsegélyezési járulékot fizető tagok száma a 700.000-et meghaladja, mely számban a kisipari érdekeltség foglaltatik, úgy az arány a vállalati betegsegélyző pénztárak taglétszáma és a kerületi munkásbiztosító pénztárak taglétszáma között úgy áll, hogy hazánkban a gyáriparban foglalkoztatott munkásnak mintegy fele esik a vállalati pénztárak taglétszámba, ami tehát legnyomatékosabb bizonyíték arra nézve, hogy a vállalati pénztárak országos szövetségének nemcsak hogy létjogosultsága van, de hogy e szövetség a munkásbiztosítási intézmény körében még nagy szerepre van hivatva.

A vállalati pénztárak országos szövetségének alakuló közgyűlése a szövetség elnökévé Zsolnay Miklós

urat, alelnökévé pedig Asbóth Emil min. tan. urat, a Ganz-gyár igazgatóját választotta meg, a szövetségi ügyvezetést pedig a kötelék eddigi titkárára Bosányi Endre kir. tanácsosra bízta. A vállalati pénztárak szövetségének ügyvezetősége egyelőre a Gy. O. Sz. kebelében marad meg.

Pénztári alkalmazott eladósodása fegyelmi vétségnek nem tekinthető. A bírák és bírósági hivatalnokok felelősségéről szóló 1871. VIII. t.-c. 20. §-ának b) pontja szerint fegyelmi vétséget követ el az a bíró „ki botrányos magaviselete miatt tiszteletre s bizalomra méltatlanná válik.” Az országos pénztári alkalmazottak szolgálati és fegyelmi szabályzatának 21. §. b) pontja s a kerületi pénztári alkalmazottak szolgálati és fegyelmi szabályzatainak 25. §. b) pontja a bírói felelősségről szóló fenti törvény 20. §. b) pontjával szóról-szóra megegyezik. Ezen szempontból a pénztári alkalmazottakra is nagy érdeklődéssel bír a Curianak 89/910. fegy. sz. határozata, melylyel a kir. Curia a fegyelmi eljárás mellőzését mondta ki egy konkrét esetben, „minthogy a fegyelmi feljelentésben nem is állítatik, hogy a panaszolt adósságai oly természetűek, melyek őt a bírói állástól megkívánt bizalomra, méltatlanná tennék, az eladósodás pedig, amely állapot az illető egyénnek hibáján kívül is bekövetkezhet, önmagában véve fegyelmi vétségnek nem tekinthető.”

Ha pedig az eladósodás nem fegyelmi vétség, úgy a véglegesítésnek sem lehet akadálya.

A torda-topánfalvi h. é. vasút építésénél alkalmazottak betegsegélyzése. A tordai kerületi pénztár területén most indul meg a torda-topánfalvai helyi-érdekű vasút építése mintegy 3000 munkással. Tekintettel arra, hogy a mindössze 3000 taggal bíró tordai pénztár nem rendezkedhetik be az építés tartamára – 1½ évre – arra, hogy még 3000 tagot lásson el, s mert az építésnél alkalmazottaknak a pénztárral való érintkezése a rendkívül nehéz közlekedési viszonyok miatt csak nagy idővesztés mellett lehetséges, az építő vállalatot az állami munkásbiztosítási hivatal valószínűleg kötelezni fogja, hogy az alkalmazottak betegsegélyzését a T. 135. §-a értelmében maga lássa el. Ez a betegsegélyzés ma még rendkívüli nehézségekbe ütközik a szomorú orvosi viszonyok miatt, amennyiben a nagyszámú munkást foglalkoztató vonalnak 65 kilométernyi részén fekvő községekben egyáltalán nincsen orvos. Értesülésünk szerint az építési vállalat Torda-Aranyos vármegyével karöltve a vonal közepén fekvő Szolcsva községben, mely betöltetlen körorvosi székhely, egy orvost szándékozik letelepíteni olyképen, hogy a körorvosi állásra pályázat íratik ki, amelyben a vállalat a megválasztandó körorvosnak a tetemes díjazással járó vállalati orvosi állást biztosítja. A Szolcsván letelepedő orvos mindenesetre jól fog járnai, mert az építés tartama alatt körorvosi és vállalati orvos minőségben 6900 korona fix javadalmazása lesz, az építés megszűnése után pedig a körorvosi fixumon kívül a vasútépítés folytán erős ipari fellendülésnek elébe néző vidéken nagy kiterjedésű betegsegélyző pénztári, bányorvosi és pályaorvosi praxisra van kilátás.

A nagyszombati kerületi pénztár közgyűlési kiküldötteinek választását az állami munkásbiztosítási hivatal az országos pénztár igazgatósága javaslatának megfelelőleg megsemmisítette.

A szentgotthárdi kerületi pénztár közgyűlési kiküldötteinek választását részben való megsemmisítése iránt tett az országos pénztár igazgatósága f. évi március hó 28-án tartott üléséből előterjesztést az állami munkásbiztosítási hivatalhoz.

A tordai kerületi pénztár igazgatóságának s felügyelő-bizottságának, országos pénztári közgyűlési kiküldötteinek és választott bírósági ülnökeinek választását az állami munkásbiztosítási hivatal megsemmisítette.

A közgyűlések határozatképessége. Ismételten kapunk híreket arról, hogy a kerületi és vállalati pénztárak rendes közgyűléseit határozatképtelenség miatt meg nem tarthatták. Minthogy a mai alapszabályi rendelkezések ily esetben a közgyűlésnek újból való összehívását teszik szükségessé s azáltal, hogy a második határnapon megjelentek számára tekintet nélkül határozatképesnek nyilvánítják a közgyűlést, egy általa nem állapítanak meg minimumot a megjelentek száma tekintetében, helyesnek tartanak, ha a kerületi és vállalati pénztárak a közgyűlés ismételt összehívásával járó felesleges költségek elkerülése végett saját iniciatívájukból a közgyűlés napirendjére tűznék az alapszabályok 23. §-ának oly értelmű módosítását, hogy a közgyűlés határozatképességéhez a tagok $\frac{1}{3}$ -ának jelei léte szükséges, s ha a megnyitáskor a közgyűlés nem határozatképes, úgy a megnyitástól számított 1 óra elteltével a megjelentek számára tekintet nélkül megtartható a közgyűlés. Ez az eljárás ma is követelt Ausztriában s érvényben volt 1907 július 1-je előtt nálunk is. Helyessége pedig abban leli indokait, hogy a közgyűlés a második határnapon megtartható a megjelentek számára tekintet nélkül, ha tehát nem feltlenül kívánatik érvényes közgyűlés tartásához a megjelentek számának bizonyos minimuma, úgy ezt az elf határnapon is meg lehet tenni s teljesen feleslegesen mutatkozik a kétszeri megjelenéssel járó költségekkel való megterhelése a pénztáraknak.

A hétnapos járulékszedés a hajózási üzemekben

A Magyar Hajózási Egyesület betegsegélyző pénztár bejelentette az országos pénztárnak, hogy a 7 napi járulék szedését a hajózási üzemekben részben csak 1911 február hó 1-étől lehetett keresztülvinni, mert hajózási üzem nem csupán Magyarországra, hanem Dunamenti összes országokra kiterjed és a hajózási alkalmazottak nagy része külföldön, sok esetben csak nehezen megközelíthető állomásokon és teletölkben tartózkodott, a 7 napos járulékszedésre vonatkozólag január 13-án köztudomásúvá vált utasítás pedig csak oly időben jutott a külhivatalokhoz és szolgálati főnökségekhez és ezek útján a távoli teletölkben levő hajóparancsnokságaihoz, mikor a január havi illetmény már folyósítva lettek s az alkalmazottaktól az új járulékot levonni nem lehetett. Az országos pénztár kivételesen tudomásul vette, hogy a 7 napos járulékszedés a hajózási üzemekben részben csak 1911 február 1-étől kezdődött, de utasította a hajózási pénztárt, hogy azon munkaadóktól, kik 1911 január havában csak napos járulékkulcs szerint fizették be a járulékot, ez egy hónapra a hetedik nap után őket terhelő felemlékvétel nélkül szedje be.

A rimaszombati kerületi munkásbiztosító pénztár tagjainak átlagos létszáma 1910-ben 4379, járulékbetétele 92.219 K. Az 1910. évet a pénztár 36 korona (3.66%) kezelési felesleggel zárja le. A segélyezési kiadások 70.44%-át, a kezelési költségek 25%-át teszik a járulékbételnek. A pénztár az 1911 évben meghalt tagok és kiutalt temetkezési segély kimutatásánál közli a halál okát is. A halálokok között két tagnál a következő van feltüntetve: phospho mérgezés. (öngyilk.). A zárjelben foglalt megjegyzés többi 35 tag egyikénél sem fordul elő!!

A zágrábi országos pénztárnak összesen csak 65-70.000 tagja van. A zágrábi országos pénztár

és a zágrábi állami munkásbiztosítási hivatal adminisztrációja mégis évi 250.000 koronába kerül. Ezen összeg aránytalanul magas, – az állam terhére eső adminisztráció így fejenként 3.60 koronát emészt fel. Ha a magyarországi adminisztráció is ilyen kulcs szerinti összeget kívánna, úgy 3,200,000 koronát meghaladó összeget kellene a kereskedelmi tárcának a munkásbiztosításra fordítania. A rendkívül drága adminisztráció miatt máris hallatszanak hangok Horvátországban, melyek azt mondják, hogy sokkal előnyösebb volna a munkásságra, ha az ország a 250.000 koronát munkásjóléti intézményekre fordítaná, s a munkásbiztosítást olyképen szerveznék, hogy az egész országban csak egyetlen pénztár volna, – a zágrábi országos pénztár, amelynek csak kifizetési helyei volnának az ország különböző részeiben, minden önálló hatáskör nélkül. Az állami munkásbiztosítási hivatal eltöröltetné s annak jelenlegi hatáskörét a kormány gyakorolná azon szabályok szerint, amint azt a megyékkel szemben gyakorolja. Az országos pénztár élén egy kormánybiztos állana, ki, miként a mi megyéinkben a főispánok, az autonóm pénztárban a kormányt képviselné.

Érdekes momentuma a horvátországi munkásbiztosításnak, hogy az 1907: XIX. t.-c. XIV. fejezete, mely a választott bíróságokról rendelkezik, ott teljesen végrehajthatlan maradt s a jövőben sem fogják végrehajtani. A horvátországi illetékes tényezők kiindulva abból, hogy a jogszolgáltatás Horvátország autonómiájának körébe tartozik, s így a magyar országgyűlés által hozott törvény semmiféle horvát bíróság szervezetét és működését nem szabályozhatja, a választott bíróságokra vonatkozó rendelkezést nem tartják kötelezőnek, s mivel más kötelező rendelkezés jelenleg nincsen, – a T. 50. §-a, 88-91. §§-ai és 175. §-a alapján intézik el a segélyezési és kártalanítási ügyeket. A novellának ezen is segítenie kell tehát a T. 208. §-ának oly értelmű módosítása val, mely a pénztár és a tagok közötti vitás ügyeket eldöntő bíróságok szervezetének és működésének megállapítását az autonóm törvényhozásnak tartja fenn.

Joggyakorlat.

Üzembesorozás.

Húsznál több alkalmazottat foglalkoztató dohánybevéltő hivatal ipari műhelynek nem tekinthető s így az üzem balesetbiztosítási kötelezettség alá nem esik. (A kir. állami munkásbiztosítási hivatal biztosítási tanácsának 6042/910. sz. határozata.)

A m. kir. állami munkásbiztosítási hivatal 1910. évi szeptember hó 14-én tartott biztosítási tanácsülésében, a b.-i m. kir. dohánybevéltő hivatalnak az országos munkásbetegsegélyző és balesetbiztosító pénztári igazgatóságának üzembesorozó határozata ellen beadott főlebbezése tárgyában a következőleg határozott:

A m. kir. állami munkásbiztosítási hivatal a felebbezésnek helyt ad és az országos pénztár igazgatóságának határozatát megsemmisíti.

Megokolás:

A szóban lévő üzem kizárólag az üzemtulajdonos m. kir. kincstár tulajdonát képező áru raktáron tartásával foglalkozik.

Az országos pénztár jelentéséből kivehetőleg 20-nál több alkalmazottat foglalkoztató ipari műhelynek vette és ezen az alapon vonta biztosítási kötelezettség alá.

A hivatal ezt az alapot nem találta törvényesnek, mert az előbb említett művelet a szó szoros értelmében vett ipari műhelymunkának nem minősíthető, az 1907: XIX. t.-c. 3. §-ában foglalt felsorolást pedig a felsorolás jogi természetéből kifolyólag nem szabad tágítólag értelmezni.

Nem minősíthető a szóban levő üzem a hivatal biztosítási tanácsainak 11. sz. elvi határozatához képest az idézett §. 18. pontjában említett raktárállalatnak sem, mert nem foglalkozik harmadik személyek áruinak iparszerű raktározásával, úgy hogy ezen az alapon sem esik a balesetbiztosítási kötelezettség alá.

Az üzembesorozás törvényes előfeltétele a balesetbiztosítási kötelezettség lévén, ennek hiányában a besorozásra vonatkozó határozatot meg kellett semmisíteni.

A m. kir. állami munkásbiztosítási hivatal az országos üzentár üzembesorozó határozatait felebbezés folytán felülbíráló határozatában a felebbezés költségeit nem állapítja meg. (M. kir. állami munkásbiztosítási hivatal biztosítási tanácsának 13389/910. sz. határozata.)

Betegsegélyezés.

Ha a pénztári tag sürgős szükség nélkül nem pénztári orvost vesz igénybe, felmerült gyógyszerköltségeinek megtérítését nem igényelheti azon a címen sem, hogy ezen költségek a pénztári orvos kezelése esetén is felmerültek volna, mert az ezzel ellenkező álláspont azt eredményezné, hogy a T. 59. §. ut. bekezdésének létoka, t. i. a pénztár ellenőrzésével elérhető gazdaságos eljárás, a tagok önkényes tényei következtében meghiúsulhatna.

M. kir. állami munkásbiztosító hivatalnak 1911. január 31-én hozott 1910. P. 189. sz. ítélete.

A m. kir. állami munkásbiztosítási hivatal a felebbezésnek helyt ad és az I. bíróság ítéletének elutasító rendelkezését, nem érintve ennek marasztaló részét, megváltoztatja és igénylőt a dr. K. O. e.-i orvos első látogatásának díja fejében követelt 30 K, továbbá! 8 K 82 f gyógyszerkiadás megtérítésére irányuló igényével elutasítja.

Indokok: Az I. bíróság részben helyt adott igénylő fellebbezésének és a pénztárt 30 K orvosi és 8 K 82 fillér gyógyszerköltség megfizetésére kötelezte, ezt meghaladó igényével igénylőt elutasította.

Az I. bírói ítéletnek az volt az indoka, hogy az I. bíróság dr. K. O. első látogatását a sürgős szükséggel indokoltan találta, mert dr. L. J. m.-i orvos nemcsak 1909. október 10. napján, a kiszállás akadályaképpen említett búcsú napján, hanem a következő napon sem látogatta meg a beteget, az igazoltnak elfogadott gyógyszerköltségben pedig abból az okból marasztalta a pénztárt az I. bíróság, mert azt találta, hogy e költség a pénztári orvos által kezelés esetén is felmerült volna és a pénztár nem igazolta azt, hogy valamely szerződéses gyógyszerterárhoz utalta volna a tagokat.

A dr. K. O. első látogatási díjának megítélése tárgyában a felső bíróság, eltekintve attól, hogy az igényelt összegnek nevezett orvos részére való megfizetése bizonyítva nincsen, nem látja bizonyítottnak a T. 59. §. utolsó bekezdésében törvényes feltételeként megállapított sürgős szükséglet sem.

Az I. bíróság ítélete azonban abban is téved, midőn a gyógyszerköltséget megítéli azért, mert ez pénztári orvos kezelése esetén is felmerült volna. Az 1907: XIX. t.-c.

59. §. ut. bekezdése ugyanis kifejezetten úgy rendelkezik, hogy ha a tag nem olyan orvost vesz igénybe, aki a pénztár feltételeit elfogadta, az ebből származó költségek, begigazolt sürgős szükség eseteit kivéve, a pénztárt nem terhelik. A felső bíróság felfogása szerint az orvos igénybevételeből származnak az általa rendelt gyógyszerek költségei is, lia tehát az orvos igénybevételenek a pénztárral szemben jogalapja nincsen, ezzel együtt hiányzik a jogalap az orvos által rendelt gyógyszerek árának a pénztárral szemben való fölszámítására is. Ezzel ellenkező álláspont ugyanis azt eredményezné, hogy a törvény említett rendelkezésének létoka, t. i. a pénztár ellenőrzésével elérhető gazdaságos eljárás a tagok önkényes tényei következtében meghiúsulhatnak.

A felső bíróság ebben a részben teljesen lényegtelennek tartja az I. bíróság által szintén fölhozott azt a körülményt, hogy a pénztár nem igazolta, hogy a tagokat valamely szerződéses gyógyszerertárhoz utalta volna. Az előbb megjelölt körülménynek ugyanis csak abban az esetben volna jelentősége, ha a tag a pénztári orvos által rendelt gyógyszereket készítette volna oly gyógyszerertárban, a melylyel a pénztár szerződést nem kötött, jelen esetben azonban már a rendelést sem pénztári orvos eszközölte, ebből pedig, sürgős szükség hiányában, a fenn kifejtett okokból a gyógyszerek megtérítésére irányuló igény alaptalansága is következik.

A fenti ítéletben kifejezésre jutó álláspontot tulszigorúnak találjuk, tekintettel arra, hogy a pénztári tagok a törvény és alapszabályok rendelkezéseit pontosan nem ismerik s azt nem is fogják soha pontosan ismerni s alkalmazni tudni, s tekintettel arra, hogy a T. 59. §-ának utolsó bekezdése oly magyarázatot is megenged, mely a pénztár és a tagok érdekközösségének méltányosabb kiegyenlítését vonja maga után. A T. 59. §-ának utolsó bekezdése ugyanis azt mondja, hogy ha a tag nem pénztári orvost vesz igénybe, az „ebből származó költségek az országos pénztárt nem terhelik.” Ez úgy is magyarázható, – sőt közelebb is esik a törvény szövegéhez ez a magyarázat – hogy csak az a k ö l t s é g t ö b b l e t nem terheli a pénztárt, a mely a nem pénztári orvos kezeléséből felmerült. A mi véleményünk szerint tehát ez ügyben a jogkérdés úgy⁴, áll, hogy a gyógyszerköltségek megtérítésére a tagnak igénye van, s pusztán ténykérdés mindenkor az, hogy a nem pénztári orvos által rendelt gyógyszerek költségeiből pénztári orvosi kezelés mellett mely költségek nem merülhettek volna fel. Ennek megállapítása első sorban a pénztári főorvos, a peres eljárás során pedig a szakértők feladata. A tagot meg nem illető többköltség: a pénztárt megillető gyógyszerengedménynek megfelelő többköltség; a pénztár terhére nem rendelhető gyógyszer, a pénztár terhére rendelhető megfelelő hatású gyógyszer ára közötti különbség, a szakértői vélemény szerint feleslegesen rendelt gyógyszerek ára stb. stb.

Nem minősíthető kórházi ápoltnak a kórház olyan alkalmazottja, a ki nem a betegek számára szolgáló helyen, kórteremben, hanem kórházi rendes lakóhelyiségében részesül a kórház orvosaitól gyógykezelésben. (Közig. bíróság 1910. évi 7397. sz.)

Munkások és munkaadók szervezkedése.

A Magyarországi vas- és fémmunkások szövetsége

közzétette évi jelentését, amely a tagoknak 3541-gyel való emelkedését konstatálja az 1910-ik évben. Taglétszám az év végén 16.071, amelynek egy harmada esik a vidéki csoportokra. A jelentés szerint a szövetség teljes kiadása a bevételekből nem volt előteremthető, úgy hogy kölcsönt kellett igénybe venni. Az előrehaladással a jelentés nincs meglegedve, azt lassúnak mondja és e jelenség egyik okát a tagoknak mindent lekritizáló magatartásában találja. A szövetség összbevétele 415.624-95 K volt, amelyből 105.000 korona pénztintézetektől fölvelt kölcsön. A kiadások összege 386.815.92 K, amiből segélyekre ment 102.216.16 K, művelődési célokra 10.701.57 K, szervezési költségekre 13.240.03 K, dologi és személyi kiadásokra 95.454.65 K.

Cselédek szakszervezete. Az elmúlt hónapban Bécsben a cselédek egy gyűlés keretében megalakították a háztartási munkásnők szervezetét. A szervezet vezetői azt tervezik, hogy szigorúan német minta szerint irányítják majd mozgalmukat (szakszervezeti alapon), mert csak így tudnak eredményes munkát végezni. Ezen elhatározásuknál tekintettel voltak arra, hogy már jó néhány év előtt is megpróbálkoztak a háztartási munkásnők szervezésével, ez azonban csütörtököt mondott. Azt hisszük azonban, hogy ez alapon majd több eredményt fognak elérni.

Osztrák ipari és kereskedelmi központ (Zentralstelle) létesítése fölött tanácskoznak az ausztriai ipari és kereskedelmi organizációk. A központban egyenlő arányban volnának képviselve az iparosok, a kereskedők és a gyáriparosok csoportjai. Az elnökségben mind-egyiknek egy tagja volna, a választmányban mind-egyiknek kilenc. A központ hatáskörébe esnek: a kereskedelmi-, adó-, közlekedési politika, ipari és gyáripari érdekek istapolása, szállításügy, szociálpolitika stb. A szociálpolitikai program tartalma: „A dolgozni akarók védelme erőszakos és terrorisztikus agitáció ellen. Sztrájktilalom a közhasználatú üzemekben (vasút, posta, vízellátási és villanytelepek stb.). A szociálpolitika kiépítése nemzetközi egyezmények útján, valamint olyan módokon, amelyek az üzemek rendjét és jólétét nem veszélyeztetik.”

A trade-unionismus története. (The History of Trade Unionism. By Sidney and Beatrice Webb. New edition.) A Webb-házaspár nagyfontosságú könyve imár tizedik ezres sorozatában jelent meg az angol könyvtáron. A hatalmas egyesülés legújabb állásának ismertetéséből, amely az új kiadást bővíti, kiderül, hogy a trade-unionizmus még egyre gyarapodó erő, mert a kisebb jelentőségű egyesülések sorjában belé olvadnak. Szerzők kimutatják, hogy 1910 végén több mint két és negyed millió ember tartozott a trade-unio kötelékébe. A pénzügyi kimutatás még imponálóbb: 1908-ben az unió vagyona meghaladta a hat millió font sterlinget (kb. 172 millió korona.)

Adolf Braun: Die Gewerkschaften. 56 oldalon megjelent 40 Pfenniges füzetecske, amely rendkívül tömören, de épp oly alaposan tárgyalja a német és osztrák szakszervezetek mibenlétét, szervezetet, harci eszközeit és céljait. Pompás segédeszköz különösen a szakszervezeti ügy agitátorainak, akik a szervezkedés érdekében előadásokat akarnak tartani. Tizenöt ilyen előadás anyagát adja kis füzetében a szerző, aki egyúttal az

egy-egy témakörbe vágó irodalom címanyagát is közli. „Ahol a kéziipar túlnyomó, – írja a szerző – ott más-keppen kell a munkást szervezni, mint ott, ahol az óriási gyár a legkülönfélébb nemzetiségű, műveltségű és foglalkozású munkásokat hozza, egy eddig ismeretlen egységbe. Míg a kéziiparnál az összes szakmák együttes szervezkedése, és a helyi és kerületi önállósága a szakszervezeteknek elképzelhető, addig az óriási üzemek, az ipari kartellek és a vállalkozók összezárkózása az iparágak külön szervezkedését javasolják. Nem a közös eszme, nem is az azonos nemzetiség képezi a szakszervezeti alakulás alapját, hanem a vállalkozó. A kapitalizmus gazdasági szervezkedése döntő a munkások szervezkedésére is.”

Szociális jog. Kollektív szerződés.

Tarifaszervezőknek nevezi a külföldi terminológia azokat a béregyezményeket, amelyeket a szakszervezetek kötnek a munkaadókkal. Helyesebb kifejezés volna a kollektív szerződés, melyet a szocializmus terminológiája használ, de sokan talán éppen az okból idegenkedtek tőle annyira, hogy tudományos írások és hivatalos kiadványokban a tarifaszervező kifejezés vált általánossá.

Ákárhogy nevezzük is, ma már kétségtelen, hogy lassanként szinte észrevétlenül – mondhatnók a hivatalos jogtudomány megkerülésével – közjogi elismerést nyert olyan államokban is, ahol a jogász dogmatika még azon vitatkozik, elismerik-e a bíróságok a kollektív szerződések érvényét, vagy nem. Rendkívül érdekes dolog ez és érdemes megfigyelni, az élet milyen fontos lépésekkel és finom mosolylyal halad a jogtudomány felett, és a tudós jogtudósok mint kullognak az élet után, hogy megmutassák, hogy amit a gazdasági élet produkált, vagyis ami valósággal és hatalom szerint van, íme az jogászilag is van.

Míg eddigelé az európai államokban egy-két kivétellel csak a községek kötötték ki a közszállításoknál, hogy azok a szállítók, akik a tarifaegyezményben állnak munkásaikkal, a többiekkel szemben előnyben vannak, ma már ezt az elvet hozzánk legközelebb álló két állam is elismerte, vagy hatalmas lépést tett ilyen irányban. Ausztria és Németország, és mindenki tudja, hogy ez reánk nézve mit jelent.*

Március hó 31-én a német birodalmi gyűlés a következő határozatot fogadta el: felkéri a birodalmi kancellárt:

1. a szociális békét a munkások és munkaadók között mozdítsa elő azáltal, hogy a hatóságokat utasítsa, hogy a birodalmi szállításoknál és közmunkáknál, különösen vasút-, hadsereg- és tengerészet-szállításainál, nemkülönben a birodalmi posta és sürgönyhivataloknál csak olyan cégek ajánlatait vegyék figyelembe, amelyek maguk részéről arra törekcsenek, hogy a közöttük és munkásaik közötti viszony tarifaegyezmények uijwn szabályoztassák;

2. a szövetségi államoknál pedig hasson oda, hogy tarifaszervezők kötését a tőlük telhetőleg mozdítsák fló.

Meg kell jegyezni, hogy ez az indítvány nem a szociáldemokratáktól származott. A szociáldemokrata indítványt – mely néhány pontban tovább ment – a birodalmi gyűlés elvetette.

* A magyar „Közszállítási Szabályzat” n é m i l e g hasonló, de sokkal szűkebb terjedelmű intézkedése –; végrehajthatlan maradt.

A másik nagyjelentőségű lépés a tarifaszervező állami elismerése, sőt állami előmozdítása iránt Ausztriában történt.

Ez év március 3-án, az osztrák delegáció oly határozatot fogadott el, mely szerint a közös hadügyminiszter utasíttatik „hogy a kincstári szállítások kiírásánál határozza meg azokat a munkabéreket, amelyek fizetése az ajánlat elfogadásának feltételét képezi.”

A határozatot megelőzte a közös hadügyminiszter egy nyilatkozata, amelyben közölte a delegációval, hogy a két állam kereskedelmi minisztériumaival tárgyalásokat folytatott. A magyar kereskedelmi miniszter a béregyezményzáradék felvételét a szállítási feltételek közé nagyon bajosnak tartja, de kijelentette, hogy nincs akadály annak, hogy a hadsereg-szállítókkal közöltessek, hogy azok a szállítók, akik a munkások és munkaadók között létrejött bér egyezményt elismerik, a többiekkel, vagyis a tarifa nélküli vállalkozókkal szemben előnyben vannak.

A közös hadügyminiszter még azt is hozzá fűzte, hogy ezentúl a tüzéség, a train és a vasúti csapatok számára leendő szállításoknál szigorú vizsgálat tárgyát fogja képezni, vajjon a vállalkozó a helyben szokásos, vagyis a béregyezményben megállapított béreket fizeti.

Bizonyos, hogy impliciter mindez nemcsak a tarifaszervező elismerését jelenti, hanem az államnak a tarifaszervezők mellett való állásfoglalását. És ez érthető is. Az egyes munkás gyenge és szerződési szabadságról nem lehet ott szó, ahol éhező ember kínálja fel munkáját. Ellenben a szakszervezetek erősek és általuk és segélyükkel a munkás nincs kiszolgáltatva az erősebbeknek.

Ez az oka, hogy még a mai állam alig tesz valamit az egyes munkás szerződésszegésével szemben, szigorúan lép fel ott, ahol a tarifaszervező megszegése forog fenn.

A tarifaszervezővel a modern gazdasági életnek egy egészen új képlete alakult ki, a produktív társadalomnak egy képlete, amelyet a régi, a harcra és hatalmon alapuló jog szemszögéből megítélni nem lehet. Bizonyosan ez a magyarázata, hogy a mai hivatalos jogtudomány alig foglalkozik ezekkel a problémákkal és aki a mi jogász egyleteink kiadványait átlapozza, aligha fog találni egyetlen oly tanulmányt is, amely ezt a hatalmas problémát tárgyalná.

L. J.

Színházi törvény Ausztriában. Március hóban foglalkozott az osztrák képviselőház gazdasági bizottsága a színházokról szóló törvényjavaslattal. A tervezet a színházi vállalkozónak az alkalmazottaihoz való viszonyát is szabályozza, és kimondja, hogy 14 éven aluli gyermekeket tilos alkalmazni.

Törvény az üzleti alkalmazottakról. Az angol kormány törvényjavaslatot terjesztett be az üzleti alkalmazottak érdekében. A javaslat, amelynek az elfogadása iránt semmi kétség, a következő főbb rendelkezéseket tartalmazza:

1. Az üzleti alkalmazottak munkaideje heti 60 órában van limitálva, legfőlebb évi 60 óra túlórázással. 16 évnél nem idősebb fiút és 18 évnél nem idősebb leányt egy-egy nap 14 órán túl semmiképp se szabad dolgoztatni. Egy félnapi pihenő hetenként kötelező.

2. Étkezési idő:

6-8 órás munkanapnál legalább ½ óra,

8-10 „ „ „ „ % „

10-12 „ „ „ „ 1 „

12 óránál hosszabb „ „ „ „ 1½ „

3. Minden üzletnek zárva kell maradnia vasárnap. Kivételek:

a) azon zsidók üzletei, akik a szombatot ünneplik meg,

b) vásári üzletek,

c) kimérések, frissítőket áruló üzletek, motor- és bicikliszükséglet kereskedések, újságelárusítók.

4. Helyi hatóságok rendeletet bocsáthatnak ki az esti záróráról, ha a helyi üzletek kétharmad része kívánja. A záróra nem lehet 7 óránál korábbi – kivéve a hét egy napján, amikor nem lehet délutáni 1 óránál korább.

Újabb kollektív szerződések. Utóbbi napokban az asztalos-, festő- és szabóiparban kötettek kollektív szerződéseket és pedig néhány nagyobb vidéki városban. Az asztalosiparban: Lúgoston, Nagykanizsán, Sopronban, Újvidéken, Gyöngyösön, Verseeen, Losoncon és Kassán. A szabóiparban: Debrecenben, Szabadkán és Pécsen. A festőiparban: Szegeden és Szombathelyen. Az asztalosiparban a béremelésen kívül (5-12%) még a munkaidő is megrövidített, a legtöbb helyen az eddigi 10 óra helyett 9½ órára. Kollektív szerződést kötöttek két évre a budapesti vas- és faredőnygyári munkások is.

Szociálpolitika.

A pincérleányok éjjeli munkája. Az antialkoholista Good Templar-rend nagypáholya beadványt intézett a kereskedelmi miniszterhez és a képviselőházhoz, amelyben a nők éjjeli munkájának eltörléséről szóló oly értelmű módosítást kéri, hogy a nők éjjeli munkája ott is eltörlőttessék, ahol szeszes italokat mérnek ki; A Good Templar-rend a beadványok szövegének másolatát valamennyi alkoholelles egyesületnek, továbbá a Feministák Egyesületének, az Országos Védőegyesületnek a nemi betegségek ellen, és a Leány kereskedelem Elleni Országos Egyesületnek is megküldött azzal a fölhívással, hogy az akcióhoz csatlakozzanak és így reményli, hogy a széleskörben meginduló okciót siker fogja koronázni.

Az otthonmunka szabályozása. Ausztriában égető társadalmi kérdés szabályozására tette meg az első jelentős lépést az osztrák kereskedelemügyi kormányzat, amely ez év február 15-ikén kelt rendeletével az otthonmunkáról egy törvénytervezetet küldött meg az iparkamaráknak és érdekképviseléseknek véleményezés végett. A tervezett törvény a ruha-, cipő- és fehérneműiparban nyerne egyelőre alkalmazást és kiterjed a darabszámokra, akiknek maguknak is van igazolványuk, az otthonmunkásokra, akiknek nincsen, a darabszámok segédeire, az itt említettekkel dolgoztató vállalkozókra és a kettejük közvetítőjére. Az otthonmunkával foglalkozók nyilvántartása céljából a vállalkozóra és darabszámra bejelentési kötelezettségei statuuál a törvény. Kötelesek egyszersmint jegyzéket is vezetni az így alkalmazottakról és e jegyzéket időnként az iparhatóságnak és a betegsegélyzőpénztárnak bemutatni. Az otthonmunkásokat bérkönyvvel kell ellátnia az alkalmazónak, a darabszámot pedig szállítási könyvvel a vállalkozónak és ezek az igazoló iratok kívánatra az iparhatóságnak vagy iparfelügyelőnek felmutatandók. 16 éven aluli férfi, 18 éven aluli nő nem lehet otthonmunkás. Az iparfelügyelet az otthonmunkásra is kiterjed. Az otthonmunkásnak nem lehet segítője vagy inasa. 12 évnél idősebb hozzátartozója is csak átmenetileg segíthet neki. A munkafeltételek megállapítására, békítési és véleményezési fórumul otthonmunka-bizottságokat tervez a törvény, amelyeket

tartományonként 5 évre választanak. E bizottságba 3-6 képviselőt választanak a következő érdekcsoportok: 1. nagyüzemtulajdonosok, 2. kisüzemtulajdonosok, 3. kereskedők, 4. darabszámok, 5. a darabszámok műhelymunkásai, 6. otthonmunkások. E bizottsági szakok magukat illetően kétharmad többséggel megszabhatják a bér-, illetve darabminimumot, amely kötelező erővel bír, ha a tartományi hatóság jóváhagyja. Az ettől eltérő szerződés nem érvénytelen ugyan, de ha az eltérő feltétel nem valamely kollektív szerződésen alapszik, a munkásnak kártérítési igénye van a munkáltatóval szemben. A bizottság által előírt szabványok áthágása büntetendő.

Az osztrák parlament szociálpolitikai mérlege. Ismeretes dolog, hogy az általános választójog alapján összeült első osztrák parlamentben rendkívül serény szociálpolitikai munka folyt. Sajnos nagyrészt csak a bizottságokban ugyan, mert a feloszlás megakadályozta a tervezetek tető alá hozását, de az előkészítő munkának bizonyára így is nagy hasznát fogja venni a következő országgyűlés. Ami már most a részletezését illeti, a következőket sorolhatjuk fel, mint az elmúlt országgyűlés munkáját. A foszfortilalom behozatalát. A nők éjjeli munkájának eltörlését. A kereskedelmi alkalmazottak viszonyait szabályozó és kereskedelmi iparban működők munkaidejére vonatkozó törvényeket. A munkás-balesetbiztosítási törvény pótlását és a lakásügyi alap létesítéséről szóló törvényt, amely a legszegényebb néposztály lakásinségén óhajt enyhíteni. A szociálpolitikai bizottság, amely a feloszlás előtt melancholikus hangú nyilatkozatban ajánlotta szorgalmas munkájának eredményeit az illetékes körök figyelmébe, behatóan tárgyalta a szerződésesség büntethetőségének eltörléséről szóló törvényjavaslatot – amely a képviselőházban már keresztül is ment – a munkakönyvek mellőzésének kérdését, az otthonmunka szabályozását (lásd mai számunkban), a kézműiparban való munkaidő rövidítését, a munkásvédelmet a sütőiparban, az automobil vezetők munkaviszonyait, a műszaktartamot és befizetést a bányászatban stb. Valóban az ilyen parlamenti munkásság a legnagyobb mértékben alkalmas arra, hogy az egész kultúrvilágban tiszteletet ébreszsen azok iránt, akiken ennek a munkának a terhei nyugosznak.

Nők és gyermekek a bányákban. A feloszlott osztrák parlamentnek kész, és a bizottság által is már elfogadott törvényjavaslata volt a nőknek és gyermekeknek a bányamunkában való foglalkoztatásáról. A törvényjavaslat a berni egyezményen alapul, amelynek egyéb ipari szakmákra vonatkozólag külön törvényben tett már eleget az osztrák kormány és az arra vonatkozó törvény már keresztül is ment a törvényhozában. A szóban forgó törvényjavaslat – éppen, mert a berni egyezmény folyamánya – semmi olyant nem tartalmaz, amit külön ki kellene emelnünk. Érdekes azonban, hogy a bizottságban felmerült a kérdés, nem kellene-e az ifjú férfimunkások éjjeli munkáját is eltiltani. A bizottság ezt a tervet elvetette, mert úgy találta, hogy a fiatalok eltiltása az éjjeli munkától akadályokat gördítene az arravaló bányásznemzedék nevelése elé. Elegendőnek tartotta a bizottság azt a védelmet, amelyet az ifjak munkaerejének kizsákmányolására igénybevétele és arra nem alkalmas fiatalok alkalmazása ellen a bányahatóság nyújt. A nők éjjeli munkáját egyáltalában tilalmazza a törvényjavaslat, amely haladást mutat a berni egyezmény nyel szemben. annyan, hogy rendelkezése szerint az éjjeli nyugalom nem 10 óraker, hanem már 8 óraker kezdődik.

A 10 órai munkaidő törvényes szabályozása. Az osztrák kormány törvényjavaslatot nyújtott be, mely szerint 1912 január 1-től kezdve az ipari segéd munkások munkaideje 10 óránál magasabb nem lehet. (Szombaton 8 óra.) Azokban az üzemekben, amelyekben a munkaidő eddig 10 óránál rövidebb volt, a munka időtartaniát nem szabad meghosszabbítani.

A soffőr munkaideje. Az osztrák képviselőház szociálpolitikai bizottsága felhívta a kormányt, hogy a soffőrök munkaviszonyainak szabályozása tárgyában törvényjavaslatot terjesszen a ház elé.

A német vevőliga, mely ez idő szerint 225.000 tagot számlál, tagjai számára előadásokat szokott rendezni a vevőmorálról. „Karácsonyi láz és 10 recept” cím alatt a liga röpiratot osztott ki, melyben az alkalmazottak kímélése céljából a közönséget a korai bevásárlásra szólította fel, és sikerült is az idei karácsonyi üzlet könnyű lebonyolítását elérnie.

A kereskedővilág egy része nem foglal el ellenséges álláspontot a vevőligával szemben, így pl. a berlini kereskedők a bazar és tombola árusítás ellen indított akciójukba is bevonták a ligát. A liga ez idő szerint anyagot gyűjt az üzleti alkalmazottak helyzetére felől.

Bund der Festbesoldeten. Megszabott fizetésűek szövetsége, így nevezi magát a Németbirodalom legújabb egyesülete, amely a közelgő német birodalomgyűlési választások alkalmából maga köré csoportosítja a tisztviselők mindennemű kategóriáját, hogy egyöntetűen azonos fegyverzettel és harci készséggel vonuljanak föl közös érdekeik védelmére. Az állami tisztviselők, a magántisztviselők, a művezetők, a technikai és ipari hivatalnokok, tanárok és tanítók stb. mind tömörülnek az új szervezet köré, mert tudják és érzik, hogy erőt csak úgy tudnak kifejteni és törekvéseiket csak úgy fogják elismertetni, ha egységesen vonulnak föl a választási harcokban. Az új szövetség nem állít föl a maga részéről jelölteket. A német birodalom szellemi munkásainak ez az impozáns alkalmi egyesülése kidolgozta követeléseinek pragmatikus programját és mindenütt, ahol a szövetségben csoportosult tisztviselők erejük tudatában vannak, elébe terjesztik a liberális jelölteknek nyilatkozás céljából, hogy vajjon azonosíthatják-e magukat a programmal és hogy vajjon számíthat-e rájuk a megszabott fizetésűek birodalmi hadserege? A szervezet tizennyolc pontban körvonalozza követelését és minden erejét összpontosítja, hogy e követeléseknek érvényt is szerezzen. Követeli mindezekelőtt az állampolgári jogok gyakorlásának teljes biztosítását, különösen pedig a választási szabadságot, továbbá a tisztviselő szervezetek orgánumainak teljes sajtószabadságát. Kívánja az egységes modern hivatalnoki jog törvénybe iktatását, fegyelmi ügyekben külön állami bíraskodást, a titkos személyi ügyek megszüntetését, továbbá szabad és független tisztviselő-választmányok létesítését, amelyek szakbeli ügyekben a kormánynak és hatóságoknak munkatársai volnának. Hangoztatja a munkaidőnek, a pihenő időnek, valamint a szabadságidőnek rendezését, nemkülönben annak szükségességét, hogy az ipari munkásság védelmére az ipartörvényben biztosított intézkedéseket terjesszék ki a tisztviselőkre is. A magántisztviselők részére állami kötelező nyugdíjbiztosítást és a versenytalalom megszüntetését kívánja. Megállapítani kívánja a magántisztviselők fizetésének minimumát.

Ez a külön szervezkedés annak a jele, hogy a hivatalnokok a mai államban nem mint más osztályok függelékei, hanem mint külön osztály kezdenek szervezkedni. És ez egyike korunk legmélyebb jelentőségű

átalakulásainak, mert eddig az államhivatalnoki kar az; államban uralkodó osztálynak volt eszköze, és mint külön társadalmi osztály még nem alakult ki.

Sárga könyv az ipari munkásság helyzetéről Amerikában. Az angol kereskedelemügyi kormány 600 oldalas „sárga könyvet” adott ki az Egyesült-Államok ipari munkásságának kezeléséről és életmódjáról. Ez az ötödik kötete annak a munkának, amelyet a kereskedelemügyi kormány a nagyobb ipari államok munkásságának helyzetéről közzéad. Eddig az angol, német, francia és belga és most az amerikai munkássággal foglalkozó kötetek jelentek meg. Rendkívül nagy fontosságú, hogy amíg az eddigi kötetek eredményei a szabadkereskedelmi elv mellett tanúsítottak, most az amerikai munkásság helyzetének a vizsgálata inkább a tarifareform-párt álláspontját erősíti meg, amit hagydiadallal konstatálnak a Chamberlain-párti lapok. A vizsgálódások e kötetben is, mint az előbbieken az építési iparra, gépiparra és a nyomdászatra szorítkoznak és az Unió keleti harmadának 28 városára, mintegy 1³/₄ és fél millió lakosságra vonatkoznak. *A végeredmény szerint az amerikai bérek az angol bérekhez tígy viszonylanak, mint 230 a 100-hoz, míg az élelmezési- és lakás-kiadások mint 152 a 100-hoz, ami óriási felsőbb-ségét jelenti az amerikai munkás életviszonyainak az angolé fölött.* Vájjon ki vállalkoznék rá, hogy ezeket az amerikai eredményeket a magyar ipari munkásság viszonyaival összevesse és vájjon mi volna ennek az összehasonlításnak a tanulsága éppen mi reánk, ahonnan oly óriási tömegben tódul ki a munkáskéz Amerikába.

Ipari tulajdon.

Kártérítés védjegybitorlás esetén,

A budapesti kir. járásbíróság, mint értesülünk, egy védjegybitorlási ügyből kifolyólag a sértett fél javára a polgári magánjog szerint a sértett felet megillető kártérítés helyett az ítéletben a büntetésen kívül, *részletes bizonyítás nélkül* tekintélyes kártérítési összeget állapított meg.

Egyáltalában nem kívánunk magával a bitorlási ügygel érdemben foglalkozni, de örvendetes jelenséget kell látnunk abban, hogy a büntetőbíró a kárösszeg megállapításánál a polgári eljárás bizonyítékai elől magát emancipálta s a *kár nagyságának valószínűvé tetele alapján* nagyobb kártérítési összeget szabott ki.

Örvendetes jelenségnek kell tartanunk; azért, mert tudott dolog, hogy a büntetőbíróság az esetek legtöbbszörében a magánjogi igény tárgyában nem határoz, hanem a sértett felet kárigényével a polgári bírósághoz utasítja. Ez a helytelen gyakorlat pedig azt eredményezte, hogy a jogában sértett fél, aki a legtöbb esetben éppen károsodásának mértékét nem volt képes számszerűleg bizonyítani és aki éppen e miatt kívánta kárigényét a büntető eljárás folyamán érvényesíteni, eredménytelenül fordult a polgári bírósághoz.

Felmerül már most az a kérdés: (bár nézetünk szerint vita tárgyát sem képezheti) vajjon helyesen járt-e el a büntetőbíró akkor, amidőn a perrendszerű bizonyítékok hiányában, *az okozott kár kutatása nélkül* kártérítési összeget állapított meg?

A védjegy törvény IV-ik kikezdése azon kedvezményt tartalmazza, hogy az, aki a véd jegy hamisítás folytán magánjogi kárt szenvedett, ugyanazon eljárásban, melyben büntetőjogi sérelme megtoroltatik, magánjogi követelésének megállapítását: is elérheti, feltéve, hogy ezt a tárgyalás folyama alatt kifejezetten kívánja.

Az a mostoha bánásmód, melyben nálunk a kártérítési perek részesülnek, indította a törvényhozást arra, hogy a bírót felhatalmazza, hogy a sértettnek a magánjog szerint megillető kártérítés *helyett, a fenforgó összes körülmények méltatásával, szabad meggyőződése szerint, egy összeget állapítson meg.*

A kártérítés fogalma a védjegybitorlási perekben, a bizonyítás nehézségeire való tekintettel, tehát a legtágabb értelemben veendő. Nemcsak a szorosabb értelemben vett tényleges kár, hanem a gazdagodási restitúció, az elvont haszon által keletkezett tulajdonképeni kár is értendő.

A védjegy törvény 27. §. IV-ik, (a büntetőbíróság ...a fenforgó összes körülmények méltatásával, szabad meggyőződése szerint . . . megállapíthat), továbbá a 28. §. II-ik bekezdése (a polgári bíróság a kár ténye és mennyisége felett . . . saját belátása szerint határoz) minden kétséget kizáró módon kifejezésre juttatja a törvény azon intencióját, hogy a bíró a kár összegének megállapításánál *a szokásos perrendszerű bizonyítási módokhoz kötve nincsen.* A védjegy jogi oltalom kellő hatályossága szempontjából a törvény a bizonyítás terhétől kívánja tehát a sértett felet felmenteni, *amidőn, meg engedi, hogy a bíró a kár összegét „szabad meggyőződése”, – „szabad belátása” szerint „megállapíthatja.”*

Nemcsak az térítendő meg, amivel a sértett fél bírna, ha a sértés be nem következik, hanem a bitorló által jogtalanul szerzett előny is restituálandó, – még pedig tekintet nélkül arra, vajjon a sértett fél, a bíró saját belátása szerint kiszabott pénzbüntetés által esetleg többhöz jut. A bíró a bitorlási eljárásban, a sértett fél javára, *a bitorlási cselekményből kifolyólag, a kártérítés helyett* (az okozott kár kutatásának, továbbá a kár számszerű igazolásának mellőzésével) állapít meg – a törvényt szabta korlátán belül – egy bizonyos összeget s így a bíró a sértett fél anyagi (elmaradt haszon) és erkölcsi (a silány hamisítványok által elvesztett vevők, – az üzleti hírnév csorbulása stb.) kárát egyaránt figyelembe venni tartozik.

Végül meg kell jegyeznünk, az a körülmény, hogy a törvény a *megállapítandó összeget kártérítési összegnek* nevezi, a törvény intencióit tartva szem előtt, az előadottakon mit sem változtat.

A védjegy jog hatályossága szempontjából, a két per költségeitől eltekintve, kiválóan fontosnak tartjuk a kár összegének a bitorlási eljárásban való megállapítását, mert a büntetőbíró a bitorlási cselekmény fenforgását megállapítván, a szenvedett kárt mindenestre eredményesebben képes mérlegelni, mint a polgári bíró.

Akkor tehát, amidőn a büntetőbíró a fenti esetben, a perrendszerű bizonyítékok mellőzésével, *az elvont haszon által előállott kár* nagyságának valószínűvé tétele alapján kártérítési összeg helyett egy bizonyos összeget megállapított, a törvény intenciójának megfelelően járt el.

Szabadalom.

A találmányi szabadalmakról szóló törvényjavaslata, vonatkozó előterjesztését a budapesti kereskedelmi és iparkamara most adta ki nyomtatásban.

Az előterjesztés súlypontja azokra a kérdésekre vonatkozik amelyek a törvényjavaslathoz is legfontosabb kérdései t. i. a felszólalási rendszerre és gyakorlatba vételre. Az előterjesztés szerint a tervezet egyik kérdést se oldotta meg megnyugtató módon. A felszólalási rendszer egyáltalában nem megfelelő. A kamara által már évekkal ezelőtt és évek óta pártolt és ajánlott

elő vizsgálati rendszert a tervezet olyan indokokból nem honosította meg, amelyek teljesen tarthatatlanok. Az egyetlen akceptábilis ok a régi felszólalási rendszer fentartására, hogy az elővizsgálat meghonosítására nincs az államnak pénze. De a kamara szerint legalább abban az esetben mégis föltétlenül ki lehetne és ki kellene mondani az elővizsgálati kötelezettséget, amikor egy szabadalomtulajdonos találmányát más formában, vagy lényegtelen javítással mutatja be, mert ilyenkor kézenfekvő az a föltevés, hogy csak az oltalmi idő egyszerű meghosszabbítási kísérletéről van szó.

A gyakorlatba vétel kényszere tekintetében se javít ott a tervezet a kamara véleménye szerint a helyzet. Minden a régiben maradt, holott az iparnak fontos érdeke a gyakorlatba vétel erős ellenőrzése; E tekintetben azért lett volna könnyű a megfelelő álláspont elfoglalása az új törvényben, mert számos európai országban van már meghonosítva az a rendszer, amely az ellenőrzésnek legbiztosabb módja, mert úgyszólván feleslegessé teszi az ellenőrzést, hogy t. i. a szabadalomtulajdonos maga tartozik 3 éven belül igazolni a gyakorlatba vételt.

Nemzetközi iparjogi kongresszus lesz jövő hóban Washingtonban. Az osztrák iparjogvédelmi egyesület által előterjesztett kívánalmak közül kiemeljük a következőket:

Az egyesület első sorban az oltalom kiterjesztését kívánja a használati mintákra, nemkülömben a hamis származási jelzések és a tisztességtelen verseny ellen. Javasolja, hogy külföldivel szemben az oltalom feltételét ne képezze az, hogy belföldön ipari teleppel vagy lakhelylyel bírjon.

Az egyesület rövidnek találja az elsőbbség biztosítására megszabott 4 havi határidőt. A gyakorlatbavételi kényszert elejtendőnek tartja. Ott, ahol a gyártásnak a föltételei nincsenek meg, céltalan dolog a kényszert statuálni. – *A telle-quelle kérdésében* javasolja az egyesület: „A származási országban szabályszerűen letett minden egyes gyári vagy kereskedelmi védjegy, úgy amint van, az összes többi szerződéses államban lajstromozásra elfogadandó és oltalmazandó.” – *A kollektív védjegyek* intézménye megválasztandó. – végül sürgeti az egyesület a kiállításon nyújtandó ideiglenes oltalom nemzetközi szabályozását.

A szabadalmazható találmányok, védjegyek és minták időleges oltalmáról szóló javaslatot az országgyűlés mindkét háza április első felében letárgyalta.

A szerzői jogról. Angliában új javaslatot terjesztettek a parlament elé. Az új „Copyright bill” főbb rendelkezései: A szerzői oltalom a szerző halálától 50 évre terjesztetik ki; *a szabadalmi hivatal elrendelheti a szerző halála után bizonyos műnek újabb kiadását, megállapíthatja annak árát, ha úgy látja, hogy a kiadó a mű ára miatt tartja vissza annak kiadását.* A Copyright kiterjed *kinematográfokra, beszédekre, prédikálódokra* és gramofonokra is.

A szabadalmi hivatal szabadalmi ügyekben hozott határozatait:

A bejelentési osztály a bejelentő tárgyát nem találta szabadalmazható találmánynak, mert az új és nem várt műszaki megoldást nem foglal magában. (Vasbeton szőlőkaró.) A bírói osztály a határozatot megváltoztatta. (B. 4438. 22004/909.)

A bejelentési osztály a fölszólalásnak a szabadalmi törvény 32. §-a folytán helyt adott, minthogy a fölszólalási eljárás folyamán kitűnt, hogy bejelentő oly fogást titkolt el, mely a működés sikeréhez szükséges, s

a leírás megtévesztő is, mert lényegtelen dolgot tüntet fel lényegesnek. Bírói oszt. helybenhagyta. (JEL. 3444. 10.536/1910.)

Védjegy.

Rovatvezető : dr. **Bányász Jenő**,

budapesti keresk. és iparkamara védj egy hivatalának vezetője.

Az iparjogi nemzetközi oltalom. Ily címmel Oesterrieth Albert dr., a német iparjogvéd. egyesület agilis titkára (munkája: Lehrbuch des gewerblichen Rechtscslmtes. Leipzig), az osztrák iparjogvédelmi egyesületben felolvasást tartott, mely most jelent meg nyomtatásban. Felolvasó rámutat arra, hogy a nemzetközi oltalom gyakorlati megvalósításának az anyagi törvények különbözősége és a pervitelnek az idegen államokban való nehézsége útját állja. Ha jelenleg utópiának tetszik is egységes szabadalmi, védjegy- és mintajogról beszélni, mely minden államban érvényes lenne, 30 év után – úgymond – mégis fel lehet vetni azt a kérdést, hogy az *egységes rendezés* legalább részben, bizonyos pontokra korlátozva, nem volna-e keresztülvihető. Az *ipari jogvédelem* a technikai munkát védi, az ipari vállalatnak, az iparművészi munkának, a kereskedelem és ipar biztonságának és rendjének célját szolgálja. A nemzeti és nemzetközi törvényhozásnak hatását legközvetlenebbül tehát a technika, az ipar és kereskedelem érzi s így igen helyesen utal arra, hogy a” technika, az ipar és kereskedelem részéről kifejezett kívánságoknak a jövő fejlődés tekintetében útmutatóként kell hatnia.

Védjegyügyi szakbizottság. A budapesti kereskedelmi és iparkamara 1911. évi január hó 24-én tartott teljes ülésén az általa belajstromozott védjegyek és ipari minták oltalomképességének a kérdésében, valamint védjegy- és mintaoltalmi perekben, végül védjegy és mintaoltalmi elvi kérdésekben való véleményezésre *védjegyügyi szakbizottságot* alakított. A szakosztály a kamara rendes és levelező tagjaiból áll, különös tekintettel a védjegy- és mintaügyek terén szakképzettséggel bíró egyénekre. A szakbizottság elnöke: a kamara elnöke, illetve egyik alelnöke; tagjai: Elek Artúr, lovag Falk Zsigmond, Gerlei Lajos, Kaszab Aladár, Klein Gyula, Kohn Jakab dr., várpalotai Palotay Ödön, Schuller József és Szenté Imre, a kereskedelmi és iparkamara titkárai: Krejcsi Rezső, Hoffer Márton és „Vágó József. Előadó: Banyász Jenő.

A védjegyügyi szakosztály a konkrét ügyeknek megfelelően szakemberekkel egészítették ki. A szakosztály szervezése általában nem jelenti azt, hogy a kamara miként azt eddig is megette, az egyes szakkérdésekben az illető szakma kiválóbb szakferfiainak véleményét mellőzné. Továbbra is írásbeli utón beszerzi a szakvéleményeket, – különösen az oltalomképesség kérdésében, – úgy hogy a szakosztály inkább a szakvélemények alapján hozza meg határozatait.

A budapesti kereskedelmi és iparkamara a G. L. Tabak & Cigaretten-Fabriken d-i cégnek a „*Croin de Malte*” szavakból álló szóvédjegy belajstromozása iránti kérelmét a keresk. min. 333-1910. K. M. sz. a. kelt határozatára való hivatkozással elutasította. Az idézett határozat szerint a rendérmek és kitüntetési érmek, valamint azoknak *szóbeli meghatározásai*, tekintve, hogy egy és ugyanazt a jelvényt vagy érmet többen vannak jogosítva használni, nem bírnak individualizáló képességgel.

Magyar származásra utaló jelzések. G. A. D b-i német cégnek a budapesti kamaránál hangszerárakra belajstromozott „*Békehangok*”, „*Éljen a haza*”, „*Ver-*

senyharmonika” feliratokat feltüntető ábrás védjegyek a keresk. min. részéről kifogás tárgyává tették. Az ily kitételek *(eltekintve az oltalomképesség kérdésétől)* ugyanis alkalmasak arra, hogy a vevőközönséget az áru származása felől megtéveszték, amennyiben azt a hiedelmet alkalmasak a vevőközönségben kelteni, hogy itt *magyar ipari termékekről* van szó. A külföldi védjegytulajdonos ennél fogva magára a magyar származásra utaló szóra *(amennyiben természetesen egyébként a törvény követelményeinek megfelel)* M-zárólagos használati jogot élvezhet, úgy, hogy a ki egyezési törvény (1908: XII. t.-c. XVII.) által, az áru valódi származása tekintetében megkívánt toldások („német gyártmány”, – „osztrák gyártmány” stb.) a vevőközönség tájékoztatását, a magyar ipar érdekét szolgálják.

A „**Poliklinika**” szóvédjegy törvényes oltalma fűgőben tartatott. (Az indokolás szerint gyógyhelyet vagy kórházat jelent, ahol a véd jeggyel megjelölni kívánt árukat (kötszerek) rendszerint felhasználni szokták s így az árunak minőségét és rendeltetését (v-n. 1, §.) jelzi. – 244/1911. K. M.)

Földrajzi megjelölések csak azon esetben üt-köznek a véd jegy novella 1. §-ának tiltó rendelkezéseibe, ha a forgalmi körökben a helynév mellett még más értelmezéssel is bírnak s a fogyasztók körében ezek a más értelmezései dominálnak.

Külföldi kereskedelmi kamarák véleménye.

Az alkoholmentes és a közönséges sör egyneműségének a kérdését a berlini kamara igenlően döntötte el.

„**Chif fouettes**” selyemárak általános használatos árujelző (berlini kamara.)

„**Germania**” szó kávépótlékra nem lajstromozható (berlini kamara.)

„**Butterblume**” áru jelzés kizárólagos használata, tekintetében a berlini kereskedelmi kamara oda nyilatkozott, hogy ez az áru jelzés a német kereskedelmi forgalomban vaj- és sajkészítményeken gyakran szerepel, sőt telepelvevezésekben is előfordul.

„**Goldstern**” kifejezés általános használatát a berlini kereskedelmi kamara nem állapítja meg. Igazolja azonban, hogy az egy vagy több csillag ábrája bornál és szeszes italoknál (különösen a cognacnál) a minőségfokozat kifejezésére használatos.

Az „**aranyzár**” cérnagombolyagnak egymástól való megkülönböztetése a lipcsei kamara véleménye szerint alkalmatlan. Az ily megjelölések célja az áru minőségének a jelzése, továbbá arra is szolgál, hogy a cérna végének megtalálását megkönnyítse. . .

Joggyakorlat.

Bizonyos árunemek elnevezésére általánosan használt és a forgalomban szokásos kifejezések bármely ábrás védjegybe felvehetők a nélkül, hogy ez a védjegy törlésére okul szolgálhatna, másrészt anélkül, hogy ezen mindenki által szabadon használható árujelzésre a védjegytulajdonos kizárólagos jogot nyerhetne. A „*Magyar borfogócrém*” kifejezés egymagában mint az áru származására (magyar), minőségére (bor) és rendeltetésére (fogócrém) is utaló jelzés, az 1895. évi XLI. t.-c. 1. §-a értelmében kizárólagos használati jog megszerzésére alkalmatlan volna és ezért védjegyül sem szolgálhatna, tekintve azonban, hogy a fenti meg-

jelölés *figurális alkatrészekkel körülvett szívalakú ke-
retben* alkalmaztatik, a csupán szóból vagy szavakból
álló védjegyekkel szemben érvényesíthető novelláris
törvény 1. §-a alkalmazást nem nyerhet. :- 40/1911.
K. M.

A Reform szövédjegy az 1895. évi XLI. t.-c. 1. §-a
értelmében töröltetett. (Az indokolás szerint, közhasz-
nálatú azon értelemben, hogy a vele megjelölt dolog az
eddig létezett hasonlókkal szemben *újítást, haladást,
javítást* képez, – az emberi szükségletet jobban elégíti
ki. – (243/1911. K. M.)

*A „Szt. László kasza” és „Szt. István kasza” föl-
iratok nem magyar eredetű árun megtévesztő jelzések.*
(1249/1910. K. M.)

*„Honvéd” és „Huszár” szavak nem magyar gyárt-
mányon megtévesztő árujelzések.* (98/911. K. M.)

*Az „Ideál” szóból álló védjegy nem lajstromoz-
ható, mert kizárólag az árunak a minőségét jelzi.* (118/
911. K. M.)

*Németországi védjegynek a belajstromozása füg-
gőben tartatott, mert a rajta feltüntetett magyar felira-
tok a vevőközönséget az áru származása tekintetében
megtéveszteni alkalmasak.* (245/911. K. M.)

Mintaügy.

Törvényjavaslat az ipari minták oltalmáról. A m.
kir. kereskedelemügyi miniszter véleményezés céljából
megküldötte a budapesti keresk. és iparkamarának az
ipari minták oltalmáról alkotandó törvénytervezetét. A
kamara az ügynek szakértők általi letárgyalása után a
kereskedelemügyi miniszterhez felterjesztett előterjesz-
tésében a következő főbb kívánalmakat terjeszti elő:
Az *ízlésmintákra* vonatkozólag a jelenlegi kezelésnek,
az egyszerű letételnek és a kamarák hatáskörének fön-
tartása, a kihirdetés mellőzése, minta-gyűjteményeknél
mérsékelt díjak, azok megújításánál a tulajdonos
kívánságára egyes darabok külön kezelése és darabon-
kinti díjfizetés; a *használati* mintákra vonatkozólag a
tervezetben körülírt engedélyezési eljárásnak a beje-
lentő által fakultatíve igénybe vehető felszólamlás! eljá-
rással való kiegészítése, a kamarák közreműködése a
bejelentések elfogadásánál, az oltalmi időnek maximá-
lis 6 évben való megállapítása. Mindkét mintafajra vo-
natkozólag pedig egy érthető, gyakorlatias fogalommeg-
határozás, az árucsoportok rendeleti meszállapításánál
a kamarák meghallgatása és hogy a díjazott munka-
erők által előállított minták tulajdona minden korláto-
zás nélkül a munkaadót illesse meg.

Közgazdaság.

A szeszkartell kérdése.

Írta: *Fleischner Miksa*

a Dunántúli gazdasági szeszgyárosok szeszfinomító r. t.
igazgatója.

Az osztrák mezőgazdasági és ipari szeszgyáro-
sok már meglévő tartományonkénti egyesülései ko-
moly tárgyalásokat folytatnak, hogy Ausztria részére
megalakítsák valamennyi érdekelt egybevonásával a
jelenkor ipari fejlődésének szinte elmaradhatatlan
egyesítését, a kartell.

Ebből is láthatjuk, hogy az osztrák ipar előre-
haladásával, érdekeinek idejében való felismerésével
mindenkor megelőz bennünket. Vannak ugyan még

azonban, hogy ezek is eliminálódnak és az egyes tar-
tományi szeszipari egyesülések, aminők a cseh, morva,
sziléziai egyesülések, az önálló galíciai egyesülés, vé-
gül pedig a nagyipari gyáratok egyesítő Spiritus-Ind-
ustrie A. G. megtalálják a módját annak, miszerint
megteremték a valamennyinek érdekeit egyaránt
szolgáló ausztriai szeszkartell.

Megteremtik oly időben, mikor az egyesülés, az
erőknek koncentrációja elmaradhatatlanul szükséges
úgy az ipari, mint pedig a mezőgazdasági szesziparra
nézve. Mert előtte állanak azon időszaknak, mikor az
ausztriai törvényhozásnak mihamarabb meg kell terem-
teni az állam finánciális viszonyainak kielégítése szem-
pontjából az új szeszdó-törvényt, mert bizony a
dreadnoughtok által felemészendő milliók egy tete-
mes része a felemelt szeszdó révén kell, hogy fede-
zetet nyerjen. Már pedig az adóemelés szomszédaink-
nál a jelenlegi adótételnek 55 % -át képezi csak akkor,
hogyha a nálunk már szentesített, de eddig még csak
részlegesen életbeléptetett 1908. évi XXVIII. t.-c.-el
analog – a kiegyezési törvényünkben lefektetett –
szeszdótörvényt alkotják meg.

Minden kétségen felül áll, hogy csak a velünk
jelenleg analog szeszdótörvények életbeléptetése is
Ausztriában tetemes fogyasztási csökkenést fog elő-
idézni, mint ahogy hazánk szeszipara is el lehet ké-
szülve arra, hogy az 1908. évi XXVIII. t.-c. teljes mér-
tékben való alkalmazása mást, mint a fogyasztásnak
lényeges apadását nem vonhatja maga után. Ezzel
szemben áll azonban ama anomália, hogy a gyümölcs-
alkoholok nálunk szinte horribilis adóelkerüléssel lesz-
nek termelhetők és így maga a szeszdótörvény terem-
t az ipari és mezőgazdasági szesziparnak ekkor már az
addiginál még nyomasztóbb versenytársat. És itt álla-
nak hazánkban, valamint Ausztriában is a monarchia
szesztermelésének legtekintélyesebb faktorai: a mező-
gazdák a már emelkedő irányzatot követő burgonya-
termelésükkel, melyet másra, mint szeszre fel nem
dolgozhatnak, amennyiben az élesztőhamisítási tila-
lom Ausztriában felhasználandó élesztőnél semmi
burgonyakeményítő-keverést nem engedélyez. Nálunk
pedig az élesztő-keverés, illetőleg hamisítás, csodála-
tos módon, a múlt hónapban életbeléptetett rendelettel
csak részlegesen hamisításra ad koncessziót Magyar-
országban felhasználandó élesztőnél, mert kivételre
ez az osztrák tilalom folytán amúgy sem kerülhet,

Tiszta szemüvegen néznek tehát az ausztriai
szesziparosok akkor, mikor a legkomolyabban foglal-
koznak az egyesülés megvalósulásával. Mert mit is
várhatnak az egyesülés nélkül a jövőtől. Növekvő
burgonyatermés mellett, más iparágban felszabadult
nagy mennyiségű burgonyával, akkor mikor a szesz-
fogyasztásban a közel jövőben megalkotandó szeszdó-
törvények egyrészt, de másrészt pedig a mindig
nagyobb mértékben terjedő antialkoholizmussal szem-
ben semmi egyebet, mint tetemes fogyasztási csökke-
nést, a kényszerből növekvő termeléssel szemben. En-
nek pedig természetes következménye nem lehet egyéb,
mint rohamos árvisszaesés és pedig azon niveaura,
mikor minden egyes termelőnek, tekintet nélkül arra,
hogy mezőgazdasági, avagy ipari termelő-e, még a
termelési költségeket sem fogja fedezhetni az elért
szeszár.

A szeszdótörvényben lefektetett azon elv, hogy
a kontingens labilitása révén csak a fogyasztásnak
megfelelő mennyiség termelhető, nem nyújthat orvos-
lást e sivár kilátásokkal szemben, mert látjuk, hogy az
exkontingens, dacára a magasabb adózási tételnek,
még mindig mint adózott szesz képezi a fogyasztás

tárgyát és így lesz a jövőben is, az emelt adótétel mellett is, mert a sok cukorgyári mēlasse feldogozást kíván és értékesíteni kell, valamint hogy a nagy burgonyaprodukción is szesztermelésre rendelvők.

Ezen sivár auspiciumok javítására egyesül helyesen és okosan az osztrák szeszipar, még mielőtt helyzete elviselhetetlenné alakul, mert egyöntetű eljárással, az összes érdekek összeegyeztetésével leküzdheti a közelgő komoly és válságossá válható helyzetet.

Csodálatos csak, hogy mindezeket tétlenül, lomhán nézik hazánk ipari és mezőgazdasági szeszgyárosai. Holott meg lehetnek győződve arról, hogy az osztrák szeszipari egyesülés csak borsot fog az orruk alá hinteni, avégből, hogy a helyzet itt se legyen a legrőzsásabb, mert úgy, mint a magyar szeszkarrel idejében Ausztria volt a szabad verseny korlátlan tereuma, úgy lesz most Magyarország az osztrák egyesülés részére, melynek áldásait egyébként egyesülés nélkül is érezte az idén az osztrák szeszgyártás, tetemesen olcsóbb piaci rohamaival. Ezek a rohamok pedig az osztrák egyesülés létrejöttkor csak tetemesen fokozottabbak lehetnek, amiért is nagyon elérkezett az idő a magyar szesziparosok részére, hogy nemtörődőségükből mihamarább kivetkőzzenek és akcióba lépjenek a magyar egyesülés megteremtésére.

Nem a fogyasztó-közönség kizsákmányolását célzó kartell megalakítására kell törekedni a magyar szesziparnak. Erre szükség nincsen. Hanem ígán nagy szükség van arra, hogy a magyar szeszipar idejében szervezkedjék az osztrák részről várható támadással szemben. Ezt páriozza sikeresen, még mielőtt számbamenő nemzeti vagyonszűntést kell elsínylenie.

De elmaradhatatlanul szükséges az egyesülés a szesziparnak és ezzel kapcsolatos mezőgazdaságok fejlesztése érdekében is. Mert nálunk, ahol a petróleum úgyszólván tiszta importcikket képez, fokozott súlyt kellene helyezniük úgy a mezőgazdasági mint az ipari szeszgyárosoknak arra, hogy a hazai föld termékeiből minél nagyobb mennyiség dolgoztassák fel inari szesz előállítására, mely a világítás céljait szolgálja. A hazai mezőgazdasági termékekből készült nagymennyiségű ipari szesznek a festék-, lakk-, kalapgyártás és pharmacia terén csak némi okszerű termelés mellett tetemesen nagyobb tért kellene hódítania. Valamint kötelessége volna a hazai szesziparnak magának az exportnak is fokozottabb kultiválása.

Mindezek persze csak egyesülés és egységes szervezet mellett érhetők el. Mert így tehet csak szert az egyesülés mindazon kísérleti berendezésekre, melyek az ipari szesznek fogyasztását növelni tudják. Ezen az utón válik csak lehetővé végre hazánkban is megteremteni a szeszipar érdekeit szolgáló, a hazai mezőgazdaságot intenzívebbé tevő erjedéstani intézetet, amely külföldön oly kiváló szolgálatot teljesít az iparnak és mezőgazdaságnak egyaránt.

Igaz ugyan, hogy ugyanakkor félre kell tennünk kishitű gondolkodási és cselekvési módunkat, amely mindezeideig kerékkötője volt az egyesülések lehetőségének.

Nem a vezérek sorozatára van szükség, hanem cselekvő, tenni vágyó gyáriparosokra a szesziparban, akik mások érdekeit össze tudják egyeztetni a sajanikéval és szolgálni tudnak az egyesültek mellett a hazai gyáriparnak akkor, mikor azt mindannyinak és a saját érdeke is megkívánja, megköveteli.

Kocsis a közgyűlésen.

(K.) Egyik nagy német közlekedésipari részvénytársaság idei közgyűlésén furcsa dolog történt. A közgyűlés annak rendje-módja szerint lefolyott, amint az már szokott történni. A jelenlévő részvényes urak sugáztak a bizalomtól és közfelkiáltással szavaztak meg mindent, amit az elnökség előterjesztett. Amikor már mindennek legszébb módon vége lett volna, egyszerre csak fölkel a hátsó sorokban egy szutykos alak és szót kér. A teremben mozgás támadt, de a toprongyos idegen igazolta magát, hogy ő részvényes és naivul elmesélte, hogy ő a társaság szolgálatában álló kocsis, akinek munkástársai raktak össze a részvény megvásárlásához szükséges pénzt, csak azért, hogy a közgyűlésen felszólalhasson. Erre az igazgatóság részvényesei – rosszat sejtve – elakarták hallgattatni a kellemetlen vendéget, de kiderült, hogy az kitűnően ismeri a törvényt és egyáltalában nem engedte magát elnémitani, sőt megkövetelte és ki is eszközölte, hogy felszólalása szó szerint jegyzőkönyvbe vétessek.

Erre azután következett a felszólalás. A kocsis-részvényes a legapróbb részletekkel tisztában volt és egész listáját tárta a közgyűlés elé az alkalmazottak sérelmeinek, a melyek között hallatlan dolgok foglaltak. A közgyűlés elámulva hallgatta a részvénytársaság kocsisát, akiről nem jegyezte fel az esetet tárgyaló krónika hogy vajon megmaradhatott-e a közgyűlés után tovább is a részvénytársaság kocsisának.

Ehhez a ritka dologhoz a legkülönfélébb kommentárt fűzték a német lapok, amelyek róla tudomást szereztek. Mi azt a tanulságot merítettük belőle, hogy milyen egészséges alakulás volna, ha szabályivá válnék a munkásoknak a saját munkáltatójuk részvénytársaságába való ilyen közreműködése. Természetesen: ez csak úgy lehetséges, ha a részvények névértéke igen alacsony, 20-30 korona, Angliában ezt sok helyütt lehetségessé tették és nagyszerű eredményeket értek el vele. Az angol munkás óriási összegekben vesz részt megtakarított filléreivel nagyipari vállalatokban. Olthamban például van egy óriási szövőgyár, amelynek a részvényei kizárólag a munkásaik kezében vannak.

Ennek az előnyeit alig kell magyarázni. A részvényes-munkásnak nagy érdeke lesz a vállalat vezetésében és egyszerre tisztába jönnek a vezetés óriási fontosságának. Rögön tiszta fogalmat alkot magának az ilyen részvényes-munkás a vállalkozó állandó kockázatának a mibenlétéről. Teljesíthetetlen munkabéremelési idényekkel az ilyen munkások soha se lépnek fel, mert ők maguk tudják a legpontosabban, hogy mit lehet fizetni és mit nem. És a szociális igazságra való nevelésnek ennél igazán nincsen jobb iskolája.

Nálunk, ahol a részvények névértékének nagysága nincsen törvényesen korlátozva, ahol tehát tetszés szerinti kis összegű részvényeket lehet kibocsátani, semmi akadálya se volna annak, hogy valahol kipróbáltassék, vajjon minálunk is olyan sikere volna-e a munkások részvényesekké tételének, mint Angliában. Semmi okunk nincsen rá, hogy az igenlő feleletben kételkedjünk, miután a tapasztalat azt igazolja, hogy egyenlő intézmények egyenlő hatással vannak az emberekre. Mindenesetre nagyon is érdemes próba, volna és még a próbával járó kockázatot is megérné, ha valaki, mondjuk a főváros, vagy egy hatalmasabb részvénytársaság valami fiókalapításában vállalkoznék rá. Sokal kisebb értékű kísérletekre sokkal többet is költenek, mint amennyibe ez a próba kerülne.

Kartelszerződésből eredő kötelem érvényesítése kérdésében a közel múlt napokban a Curia igen érdekes és fontos határozatot hozott, amelyben kimondta, hogy a kartelszerződésre alapított kötbér követelés megítélése szempontjából az a döntő, hogy a kartelszerződéssel a fogyasztók érdekei szenvednek-e sérelmet, és ebből a szempontból nem az a döntő, hogy a kötbér arra az esetre köteleztetett, ha a kartelben levők közül valaki a megállapított egységáron vállal munkát, hanem az, hogy ezek a megállapított egységárak olyanok-e, melyek a fogyasztók érdekeit veszélyeztetik, miért is bizonyítani kell, hogy ezek a kartel által megállapított egységárak a rendes forgalmi árakat felülhaladják és így ezzel azt célozták, hogy a fogyasztók megkárosíthassanak. Ugyanebből a szempontból mondta ki a Curia egy előbbeni, még 1893-ban hozott határozatában azt, hogy az a szerződés, mely arra van irányozva, hogy az azt aláírt géptulajdonosok cséplőgépeknek használatát a gazdaközönség részére - csak bizonyos korlátozó feltételek mellett engedjék át, mert ezek a gazdaközönség érdekeit biztosító szabad versenyt kizárják, mint az ipar gyakorlásába és az erkölcsi fogalmakba ütköző megállapodás semmis és érvénytelen. Egy másik, 1906-ban hozott határozatával ugyancsak semmisnek mondta azt a pékek között létrejött megállapodást, amely szerint a szerződő felek kötbér terhe alatt kötelezték magukat a megállapított egységáron alul cikkeiket el nem árusítani.

A bortörvény revíziója. A budapesti kereskedelmi és iparkamara legutóbbi teljes ülésén Szenté Imre kamarai tag indítványt terjesztett be bortörvényünk revíziója tárgyában. Indítványozó hivatkozik arra, hogy a magyar kormány az Ausztriával 1907-ben kötött vám- és kereskedelmi szerződés alapján kötelezettséget vállalt, hogy új bortörvényt fog alkotni, amely legalább oly szigorú intézkedéseket tartalmaz, mint az 1907. évi osztrák bortörvény. A magyar kormány, folytatta Szenté, nemcsak eleget tett ezen elvállalt kötelezettségének, hanem szigor dolgában főleg és megokolatlan módon túlszárnyalta az osztrák bortörvény szigorának mértékét, anélkül azonban, hogy a különleges magyar érdekek kellő gondozásban részesülnek. Utal azokra a korlátozó és tilalmazó rendelkezésekre, amelyeket a magyar bortörvény az okszerű borkezelés, a szelezés és a csemegeborok készítése tekintetében tartalmaz. Azután bizonyítja, hogy a bornyilvántartás kötelezettsége szükségtelen, célszerűtlen és dehonesztáló. A borkönyv vezetésének terhes kötelezettségével olyan föladatok elé állította a borkereskedelmi érdekeltséget, amelyek üzletvitelük megbénítására vezettek. Szenté Imre kamarai tag indítványát, hogy a budapesti kereskedelmi és iparkamara indítson az összes kamarák és borkereskedelmi érdekképviseletek bevonásával országos mozgalmat a magyar és osztrák bortörvény rendelkezéseinek egyenlősítése iránt a kamara teljes ülése egyhangúan elfogadta.

A kőszénbánya és téglagyár r.-t. április 15-én tartotta közgyűlését, melyen elhatározták, hogy a 658.936 K tiszta nyereségből 578.000 koronát, vagyis részvényenként 34 koronát osztalékkul fizetnek. Löwy Sámuel vezérigazgató bejelentette, hogy negyven évi szolgálat után visszalép a vezérigazgatói állásától, mit a közgyűlés mély sajnálattal vett tudomásul és háláját és elismerését fejezte ki eddigi működéséért. Végül a választásokat ejtették meg. Beválasztották az igazgatóságba: Györgyey Illés, Löwy Sámuel, szegedi Lukács József (új), Lukács József (új), Oesterreicher Miksa, báró Ohrenstein Henrik (új), Siehmon

Adolf, Singer Zsigmond (új) és Szentgyörgyi Albertet. Vezérigazgató Lukács József, ügyvezető igazgató Schwarcz (Sós) Ernő pilisborosjenői téglagyáros lett.

Felelős szerkesztő : **Dr. LÁNCZI JENŐ.**

A Budapesti villamos városi vasút április 20-án tartandó közgyűlésén az igazgatóság a közelmúltban keresztülvitt és a közel jövőben megvalósítandó építkezésekre és beruházásokra fordítandó pénzszükséglet fedezése céljából az alaptőkének 30.000 darab 200 K η. é. új részvény kibocsátásával 21,250.000 K-ról 27,250.000 K-ra való fölemelését fogja javasolni olyképpen, hogy 15.000* darab új részvény a részvényeseknek ajánltassék fel átvételre, 15.000 drb. pedig szabadkézből adassék el. A társaság 1910. évi összes bevétele 7,664.126 K volt, szemben az 1909. évi 6,811.432 K-val. Ebből nyereségáthozat 51.636 (1909-ben 49.471) K, forgalmi bevétel 7,220.954 (6,291.653) K, a többi pedig különféle jövedelem. A bevételből a forgalmi kiadásokra 3,805.401 (3,377.599) K-t, a különös kiadásokra 768.362 (615.975) K-t, az elsőbbségi kötvények kamataira 400.785 (407.140) K-t adtak ki, leírásra 250.000 (150.000) K-t, a székesfőváros 3%-os részesedésére 216.628 (188.750) K-t részvénytörlesztésre 289.000 (275.600) K-t és az elsőbbségi kötvények törlesztésére 151.200 (145.000) K-t fordítottak, úgy, hogy a tiszta nyereség 1,782.749 K, szemben a megelőző évi 1,651.368 K-val, amiből részvényenként 16 K = 8% osztalék (tavaly 15 K = 7.5%) fizetését javasolja az igazgatóság.

A Magyar általános kőszénbánya r.-t. 1910-ben 8,324.820 K bruttó bevétellel dolgozott, szemben a megelőző évi 7,731.685 K-val. Ebből nyereségáthozat 897.687 (1909-ben 897.688) K, kamatjövedelem 198.741 (177.136) K, a többi a bányák jövedelme. A bevételből az elsőbbségi kölcsön kamataira 577.492 (580.962) K-t fordítottak, az adókra, üzleti költségekre és fizetésekre 1,043.284 (889.576) K-t adtak ki, úgy, hogy a tiszta nyereség, az előző évről áthozott 897.687 K. betudása nélkül 5,806.355 K, szemben az 1909. évi 4,651.147 K-val. Az április 27-én tartandó közgyűlésnek az igazgatóság javasolni fogja, hogy a nyereségből az értékcsökkenési tartalékra 1,700.000 (+90.000) K, külön adományul a tisztviselők nyugdíjalapjának 30.000 (30.000) K, a bányatárspénztáraknak 60.000 (60.000) K munkásjóléti tartalékalapra 100.000 (200.000) K, az igazgatóság és a tisztviselők alapszabályszerű jutalékára 385.881 (343.484) K 30 K = 16%-os (tavaly 27 K = 13.5%), míg a fönmaradó 580.465 korona további leírásokra használtassék, végül a múlt évről elővezetett 897.687 korona nyereségáthozat változatlanul új számlára vitessék át. A mérlegben a telkek, épületek és gépek értéke az 1909. és 29,312.350 K-ról 28,286.817 K-ra, az üzemi anyagok 1,299.329 K-ról 747.651 K-ra, a szénbrikett- és mészalkotóeszközök 196.814 K-ról 41.157 K-ra apadtak, ellenben a pénzkészlet és a bankoknál elhelyezett pénzek 6,790.387 K-ról 10,586.762 K-ra, az adósok 4,734.470 K-ról 5,049.534 K-ra és a nyugdíjalap 499.396 K-ról 1.125.054 K-ra emelkedett. A terhek közt az elsőbbségi kölcsön 10,471.208 K-ra 10,326.147 K-ra és a hitelezők 5,341.582 K-ról 4,032.72 K-ra csökkentek, a tartalékok pedig 19,367.570 K-ra 22,227.544 K-ra és a nyugdíjalap 1,000.512 K-ról 1,125.71 K-ra emelkedtek.